

INVALIDI

JÖULUD

1936

EESTI KIVIÕLI A.Ü.

SUURIM ÕLITÖÖSTUS EESTIS

JUHATUS JA MÜÜGIOSAKOND:

TALLINN, PÄRNU MNT. 10
KÕNETR.: 465-56, 463-05, 462-04, 464-50

TEHASED JA KAEVANDUS:

KIVIÕLI JAAM
KÕNETR.: SONDA 15

SAADUSED:

KÜTTEÕLI
IMMUTUSÕLI
BITUUMEN
„KRESOLAAT“ (FENOLAAT)
„KARBESTOLEUM“
KATUSELAKK
„KIVITÕRV-EKSTRA“
PUHAS
PÕLEVKIVI-KATUSELAKK
MOOTORNAFTA
TOLMUÕLI „ESTOLMIT“
VILJAPUU-KARBOLINEUM
„ESTOLEUM“
AUTO JA AVIOBENSIIN
„ESTOLIN“

Kauba märk

TARVITAGE JA NÕUDKE KÕIKJALT
EESTI KIVIÕLI A. Ü. SAADUSI.

TARVITAGE

MAAILMAKUULSAID

FILME

PABEREID

JA TEISI

FOTO-TARBEID

SAADAVAL IGAS PAREMAS

FOTO-ÄRIS.

NARVA KALEVI MANUFAKTUUR

endine parun A. L. STIEGLITZ'i

KALEVIVABRIK

Asutatud 1846 a. Narvas

Suurmüük ja ladu Tallinnas, Vene 8. Telef. 446-36 ja 446-38

Valmistab kõrges headuses ja maitserikkais moodsais mustrites ja värvides **puuvillaseid meeste- ja naisterahva palitu- ja mantliriideid, ülikonnariideid, fraki- ja smokingi-riideid, naister. kostüümi-riideid, kaitseväe- ja kaitseleidiuriideid, kooliõpil. kalevit jne.**

Kõik kaubad kannavad vabriku märki, mida palume ostmisel tähele panna.

Meie kaubad kõigis paremates riideärides üle riigi saadaval.

Tuntud hääduses

SAKU

ÕLU JA MÖDU

kõikjal saadaval.

Elusloomade, liha ja
lihasaaduste eksport

EESTI PEEKONI EKSPORTÜHISUS

ESTONIAN BACON EXPORT CO, LTD.

Export of meats

JUHATUS:

Tallinnas, Pärnu mnt. 23.

Telefonid: Juhatus 450-27
Kontor 463-63

KINDLUSTUSE AKTSIASELTS EESTI LLOYD

Asut. 1919 a.

Töötab eestlaste kapitaliga, eestlaste juhtivusel.

Ei nõua kindlustusvõtjatelt lisavastutust.

Vastutussumma ületab Kr. 1.180.000.-

ESINDUSED — ÜLE MAA

AR
 SP-5028
 113701
 Nr. 2, 195

INVALIIDI JÕULUD

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, TATARI TÄN. 3. TELEFON 462-16

15. DETSEMBER 1936

HIND 25 SENTI

~~Tallinna Linna~~
 Keskraamatukogu

Jõuluis!

Meie pühakiri ütleb — Jumal oli maailma nõnda armastanud, et ta oma ainusündinud poja saatis maa peale inimsugu tema pattudest lunastama ja nende eest kannatama. Jõulud on selle õnnistegija sündimise tähistajaks. Inimsoo pattu ja varjukülgi on alati võrreldud pimedusega ja õnnistegijat valgusega. Jõuludest peale looduses võtab valgus võimust pimeduse üle otsekui maailm oleks lunastatud pattude koormast.

1936. aasta Jõuludeni on ristiusk maailmas rahvastele küllalt pika ajajärgu kestel pakkunud hingeõnnistust ja oleks pidanud rahu maapeal valitsema.

31470 Aga ei ole valguse võim alati nii tugev olnud, sageli on pimedus võimutsemas, et taas jälle vaibuda ja uuesti maad anda valgusele. Nii on kestnud ja kestab aastasadasi edasi siin maailmas valguse ja pimeduse võitlus. Ja nii tervete rahvaste ja riikide vahel kui ka üksikute rahvakihtide vahel on pimedusele ja valgusele võrdne võitlus käinud oma tõusude ja mõõnadega. Nii kurb kui see ei ole, aga seda näeme ka praegu sündivat Hispaanias, kus vend venna vastu on tõusnud ja kus keemas on Kainilik võitlus, vihasem ja hävitavam veel kui seda on sageli riikide vaheline heitlus. Seal on käimas massiline inimelude hävitamine, inimeste invaliidideks muutmine, paljude perekondade õnnetusse ja viletsusse saatmine. Neid invaliide, vaeslapsi, leski ja

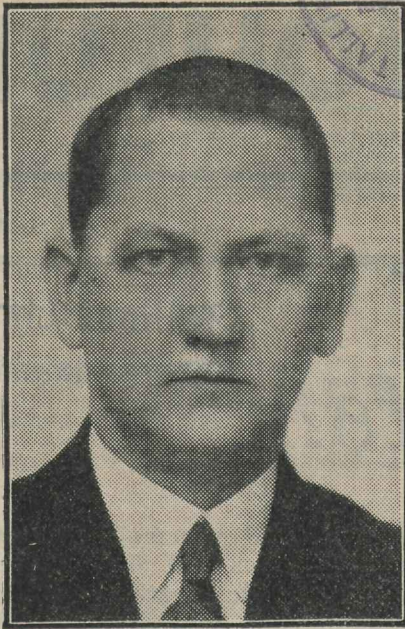
toitjaid kaotanud vanemaid peab tõesti kahjatsema!.. Kes küll jõuaks nende häda ja kaebeid ülesarvata!.. Nii on pimedusega löödud seda rahvast ja tumedad pimeduse pilved püüavad varjutada kogu Euroopatki, kus, rohkem kui rahvaste vahelist sõprust, on kuulda halbaennustavat relvadekõlminat ja ähvardavaid kõnesid ning võidu rühkimist ebajumala Marsi kummardamisel.

Kuid nagu teame, et pimeduse võim ei saa jääda kunagi absoluutselt püsima, teda võidab kord ikkagi valgus ja sellele järgnevad helgemad päevad. Ka Eesti rahvale on möödunud pikk pilkane pime öö, — kus võõrad tema Vabaduse olid matnud ja ohverdanud pimedusele. Aga samal kombel nagu valgus looduses võimule pääseb Jõuludega, sama tahame loota ka inimkonnalt, et teda haaraks rohkem valguse võim, kaoks vaen ja aset leiaks leplikkus ja sõprus.

Ka meie isamaale, Eestile, ei tee pimeduse võim häda, kui teda juhivad kogunud ja ausad riigimehed, rahva paremad pojad, kes riigi ja rahva hüvangut kõrgemaks hindavad oma isiklikust heaolust ning juhivad meie riiki ja rahvast valguse radadele Eesti kodu kasvamiseks ja kosumiseks. Sellele on ka iga kodaniku pühaim kohus kaasa aidata ja luua leplikku ja sõbralikku meeleolu, sest sõprus kosutab kuid vaen hävitab.

A. Seeberg.

Sotsiaalminister O. Kask.

Väljavaateid ja saavutusi hoolekande alal.

Viimastel aastatel on Ühingu liikmete hulgas tuntavalt süvenenud arvamine ja lootused, et praeguses olukorras Vabariigi Valitsus suudab ja tahab parandusi läbi viia invaliidide hoolekande oludes. Kuuleme igapäev sellekohaseid küsimusi, kunas parandatakse pensioni olusid Vabadussõja invaliididele, kunas veneaegsetele invaliididele kõrgendatakse nende viletsat ja juba 1923. aastast unustusse jäänud riiklist toetusraha?? Seal kirjutab Ühingule Viljandist Hans V. korduvalt ja mitu lehekülge pikki märgukirju selles küsimuses, et Veneaegsete sõjainvaliidide seisukord on väga haletsemisvääriline ja nende olukorra parandamiseks olevat Vabariigi Valitsusel ja Riigivanelmal praegu küllalt võimu, kuna pole pidurdajaid erakondi ja nagu seisaks viga selles ainult, et Ühing ei nõua olukorra parandamist.

Siin peab tähendama, et asja kujutatakse endale väga sageli ühekülgselt ja ebaõigelt. Tuleb märkida, et Ühingust siin küll asi üksi ei olene. Ühing on oma märgukirjad esitanud vastavatele valitsuse asutustele igal aastal ja ka 1936. aastal. Ühing saab ainult selgitada paranduste vajadust ja paluda nende läbivi-

mist. Iseasi on mida neist palvetest kuulda võetakse ja läbi viiakse.

Palju on siiski saavutatud, eriti vabadussõja invaliidide kasuks ja peab allakriipsutama, et päris olulist ja põhimõtelist. Nii on ilmunud 1. detsembril s. a. Riigi Teatajas nr. 97 Uus Kaitseväelaste pensioniseadus ja sellesse seadusesse on liidetud kokku järgmised seni kehtinud seadused:

- 1) Kaitseväelaste ja nende perekondade pensioni seadus,
- 2) Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seadus,
- 3) Üleajateenijate ja nende perekondade pensioni seadus,
- 4) Kaitseliidu pensioni seadus,
- 5) Seadus pensioni maksmise kohta isikutele, kes Eesti Vabariigi ülesehitamistööst on osa võtnud ja seejuures töövõime kaotanud, niisama ka surmasaanute perekondadele ja
- 6) Ajutise Valitsemise korra § 12-a põhjal Vabariigi Valitsuse poolt 12. aprillil 1920. a. maksma pandud 23. juuni 1912. a. pensioniseadus.

Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioniseaduse liitmisega Kaitseväe Pensioniseaduse alla — on kõik Vabadussõja invaliidid ja rahvaväe rahuagssed invaliidid viidud selle seaduse alla ja sellega on lähedamaks ja paremaks muutunud nende pensionide olud, — ära on jäänud kitsendus, mis sissetuleku korral võttis ära pensioni saamise õiguse. On nähtud ette pensioni suurendamine 1%—6% võrra palgast Vabadussõjast selle raskematel perioodidel pikemat aega osa võtnud Kaitseväelastele ja Vabaduse Risti kavaleridele ning Vabadussõjas haavatuile ja taudidesse haigestunuile. Pensioniõiguslikus teenistuses olnud isikuile, kelle pension on vähem kui Kr. 50.— kuus, on nähtud ette lisapension iga tema ülalpidamisel oleva lihase lapse eest 6 krooni kuus, kuid nii, et pension ühes lisapensioniga laste eest ei tõuseks üle Kr. 50.— kuus.

Rahvaväelaste vanemad jäävad pensionita kuna vanemate pensioni õigust üheski teises seaduses ei ole olnud ja sarnast erandit ka rahvaväelaste vanemate kohta ei saavat teha. Seepärast uus seadus loeb pensioni seaduse (R. T. 76) eeskujul pensioniõiguslikeks perekonnaliigeteks ainult pensioniõiguslikus tee-

nistuses olnud isiku naise ja lapsed. Viimane tundub sõdurite vanemate suhtes siiski mitte õiglasena. Nii on siis ammu igatsetud pensioni seadus Vabadussõja invaliididele, mõnesuguste paremustega, ilmunud.

Märkimise väärt on veel Vabadussõja invaliidide 50% hinnaalandusega raudteesõidu soodustuse laiendamine vabadussõja invaliididele vähemalt 40% töövõimetusega (R. T. nr. 32—16. IV. — 1936. a.)

Samuti on raadioringhäälingu kasutamise määruse § 18 p. 1. pandud maksma järgmises redaktsioonis:

„§ 18. Kasutamismaksust võidakse vabastada:

1) Riigi ringhäälingu juhataja poolt avalikkudele koolidele kuuluvad ja kooliruumides ülesseatud ning seal õppevahendina kui ka ringhäälingu kuulamiseks kasutatavad igasüsteemilised vastuvõtuseadmed, varanduseta ja maksuvõimetute pimedate ja parandamata haigete ning samuti üle 40% töøjõust kaotanud Vabadussõja invaliidide isiklikult kasutatavad vastuvõtuseadmed.” (R. T. nr. 54 — 1935. a.)

Viimase määruse järele võimaldatakse ka ilmasõja invaliididele maksuta raadiokuulamise lubasid, kui nad on riigilt toetuse saajad ja töövõimetud.

Raadioringhäälingu kasutamise maksust vabastamise palved esitatakse Riigi Ringhäälingu juhatajale ühes invaliidsuse tokumendi ära kirjaga.

Riigi Teatajas nr. 50 — 1936. a. on maksma pandud uued isikumaksu seadused: Linna Kogukonnamaksu seadus, Alevi isikumaksu seadus, Valla isikumaksu seadus.

Nende seaduste § 40³, § 126⁴ ja § 9² maksust vabastamise kohta on järgmises redaktsioonis:

„§ 40³ (§ 126⁴ ja § 9²) Kogukonnamaksust (Isikumaksust) on vabastatud riigi, omavalitsuse või eraasutiste hoolekandel ülalpeetavad samuti ka riigi või omavalitsuse poolt hoolekandelist abi saavad isikud.

Linnavalitsusel (Alevivalitsusel ja Vallavolikogul) on õigus vabastada kogukonnamaksust (või isikumaksust) üksikuid isikuid nende palvel, kui selleks on mõjuvaid põhjusi. Need palved on vabad tempelmaksust.”

Kuni selle seaduseni vabastati isikumaksust kõike invaliide, kes toetusraha või pensioni said. Ja ka praegu peaks

invaliidid vabad olema isikumaksust. Veneaegsed invaliidid, kes riigilt mitte pensioni vaid toetusraha saavad, on seaduse järele kindlasti vabad isiku ja kogukonnamaksust, mida kinnitab veel Riigikohtu Administratiiv Osakonna seletus Admin. toimetuses nr. 56 I — 1932. a.

Riigikohtu Admin. toimetuses nr. 190 I — 1935. a. avaldatud seletuse järele pensionärid isikumaksust vabastamise alla ei kuulu. Vabadussõja invaliidid saavad pensioni ja neid on selle R. K. seletuse järele hakatud maksustama. Sotsiaalministeeriumi seisukoht selles asjas on, et vabadussõjainvaliididele maksetav pension on tegelikult toetusraha töövõime kaotuse eest. Seepärast peaks ka vabadussõja invaliidid isiku- või kogukonnamaksust vabad olema. Maksu määramisel tuleks vastulause esitada ja, kui Vabadussõja invaliidi, maksust vabastada paluda. On palutud kogukonna- ja isikumaksuse seadusi vastavalt täiendada, kuid seni pole veel seda saavutatud.

Tulumaksu seaduse § 4. p. 9. on maksma pandud järgmises redaktsioonis:

„§ 4. Maksualuse tulu hulka ei arvata:

9) invaliidide paiukid, pensionid ja abirahad ning Vabadussõjas saadud haavade ja haiguste tõttu makstavad pensionid, nende saajate invaliidsusele vaatamata.” (R. T. nr. 15—21. II. 1936. a.)

Vahepeal määrati tulumaksu alla ka invaliidide pensionid, väites seda, et invalii-

Keskjuhatuses esimees A. Seeberg.

O/Ü. MELTSI VILLA- JA RIIDEVÄRVIMISE TÖÖSTUS

Tartus, Pikk tn. 12, tel. 8-88

Kaupmeestele ja asutustele igasuguse villase riide ja villaste tekkide soodsam ostukoht.

Soovitame meie tuntud saadusi:

SIDOL

metallipuhastusainet.

LODIX

kingakreemi.

SIGELLA

poonimisvaha.

SIRAX

küürimispulbrit.

SOLIID

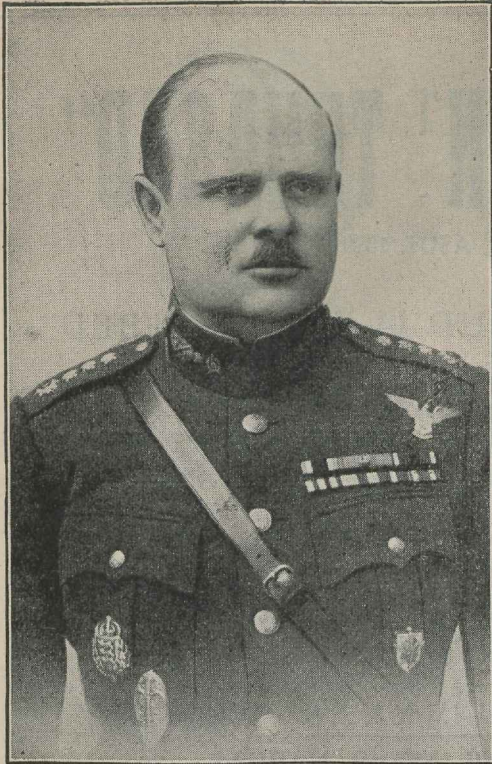
jõuluküünlaid.

Meie kvaliteetkaubad on
tõendavalt enamostetavad
Eestis!

SOPAL

plekkide eemaldamisvedelikku.

A/s. SIDOL COMPANY TALLINN, SOO T. 29.

Haridusminister kol. A. Jaakson.

diks tuleks pidada ainult neid, kellel vähemalt 60% töövõimekaotust.

Nüüd on aga kõigi pensionid tulumaksumust vabad.

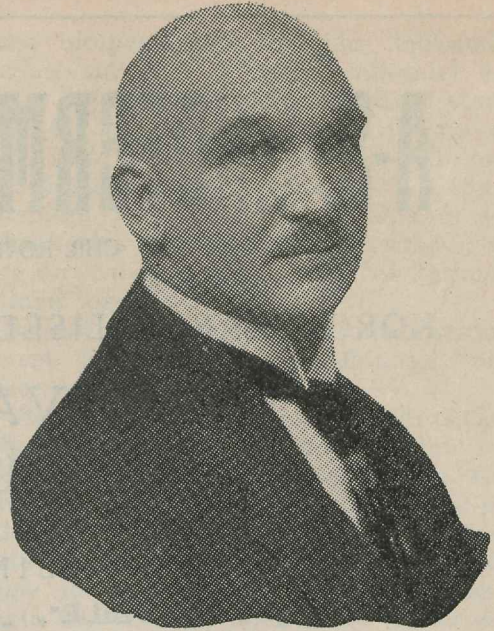
Niipalju on viimase aja saavutusi, mis näitab, et valitsus on mõndagi vastutulekut osutanud invaliididele.

Veneaegsete invaliidide olukorda pole seni veel jõutud parandada. Asjaomaselt poolt on seletatud, et järjekord tuleb ka nendele kui arutusele võetakse veneaegsete pensionäride ja teised toetuse seadused ja hoolekande küsimused. Erilisi lootusi antud ei ole, kuid lubatakse kaaluda võimaluse piires. Ka muude soodustuste laiendamise asjus veneaegsete invaliidide peale, ei saa täit lootust panna, sest Vabadussõja invaliididele võib, ju loomulikult, jääda enam soodustusi kui teistele. Peatahtsus on sellel, kui suudetakse kõrgendada toetusraha suurust.

Selgust selles küsimuses peaks saama ka enne 1. aprilli 1937. a., s. o. enne uut riigi eelarve aastat.

Seniks jõudu omaabi töö edukaks jätkamiseks Ühingu ja osakondade kaudu, et seega võimalust mööda täita pensionide ja toetuse seaduste tühimikke.

Keskjuhatuses esimees,
A. SEEBERG.

Haridusministri abi dir. Vold. Päts.
Vig. Sõjam. Ühingu asutajaid.

Endise punaväelase jutustusi Vabadussõjast.

Kord üks vene merimees juhtus jutule saama eestlastega ja jutt kaldus meie Vabadussõjale. Merimees olnud ise ühes vene väeosas komandieriks ja võtnud osa lahingutest ning mäletab hästi tolleaegset väeosade meeoleolu ja kokkupuuteid eesti vägedega, eriti mäletab ta veel Paju lahingut. See juures on venelane üsna jutukas ja avameelne.

Kord saanud nad teada, et nende vastas on scouts rügement, kus enamuses noored ja õpilased.

„Noored poisikesed, mis nendega sõdida saab,” arvatud. — „Aga need osutuvad palju valusamateks vastasteks, kui teised!”

Ja kuidas nad kord põgenema aetud, see kujunenud täielikuks paanikaks!... Nalja meeolus jutustas too venelane mõnegi juhuse sellest.

Mitu päeva kord oldud põgenemisel, näljastena peatatud kord ühes talus. Asutud sooja teed keetma ja muud suupäralist. Kõik olnud lootuses, õige pea keha kinnitada ja kuuma teed hulga aja pärast maitsta, kui äkki hakanud maja peale kuule kui rahet sadama. Olid arvanud ennast mõneks ajaks väljaspool hädaohtu viibivat, kuna mitu päeva las-

A-S. „ROTERMANN' TEHASED“

END. CHR. ROTERMANN, ASUT. 1829 A.

KÕRGEVÄÄRTUSLISED JAHUD JA KAERAHELBED

LEIVAVABRIK
JUUSTUEKSPORT

ESINDUSED:

„OPEL“, „OLDSMOBILE“, „LA SALLE“ ja „KRUPP“-AUTOD
„CONTINENTAL“-KUMMID

JUHATUS: TALLINNAS

OSAKONNAD: TARTUS, VILJANDIS, NARVAS

tud päkkasi välkuda kui maratoni võistlustel, aga sarviste ise seda teab, kuis need eestlased nii ruttu järele olid jõudnud!

Heitsid kõik, kui käsu järele põrandale kõhuli, et mitte kuuli pihta saada. Kuulid aga tabanud teekatelt, mis purunenud ja kuum tee voolanud ahju juures lamavale venelasele krae vahele.

Seda valu see venelane välja pole kannatanud: karjatades hüpanud ta aknast välja, ühes raamidega.

„Küll sain kõrvetada keeva vee ja kuu-
lidega,” kurtnud ta hiljem.

Paar päeva hiljem, ühel ööl maganud nende mehed rahulikult ühes talumajas, kuna nende teada eestlased pidanud asuma hädaohutus kauguses. Sisse astunud äkki tunnimees, jõudes lausuda vaid ühe sõna! „Estontsõ! („Eestlased!“), kui kõik kui rabatuna üles karganud, ja, kes kuidas sai, sõnalausumata välja jooksnud. Ka seal saanud talumehe aknaraamid kannatada, kuna mõned ühes aknaraamidega välja hüpanud. Uniselt ja uimaselt lidunud mõni otse eestlaste poole. Alles teiste hüüete peale saanud nad viimaks aru oma eksitusest ja silkanud tagasi.

„Küll siis lidusime nagu amokijooksus! Kes aluspükstes, särk kõigil pükstest väljas, pealisriided kaenlas, mõni püüdis jooksu peal riietuda. Eestlasi aga ei näinud keegi!... Kui siis eestlased meid oleks näinud, ega nad meid poleks, suurest naerust, sihiku peale võtta saanudki...”

Seda jutustades satub see jutukas venelane laiale naerule. Natukene naerust toibudes hakkas venelane huvitusega pärima mõndagi meie vägedest ja nendes sõdijatest. „Kas olevat tõsi, et eesti vägedes ja soomusrongides olnud neegreid?”

Küsitavate hulgas juhtus olema ka soomusronglasi Vabadussõjast, kes ise kõigis neis lahinguis kaasa löönud!

Nüüd oli eestlaste käes kord — naermiseks...

Tunnistati tõesti, et mustade nägudega soomusronglasi on mõnikord rünnakule minnes olnud! Mõni kangem soomusronglane võõpanud, naljaks, oma näo tahmaga mustaks, et kohutavana välja näha. Neist üksikuist nalja juhustest tulnudki see kõmu neegritest.

Viimase nalja peale naernud eestlased ja venelane ühes koos päris südamest.

Leks.

Kaitsevägede ülemjuh. kindr. J. Laidoner,
Vigast. Sõjam. Ühingu auliige.

Saksa okupatsioon Eestis ja von der Goltz.

Saksa okupatsioon Eestis kestis 26. veebruarist 10. novembrini 1918. a. Võrdlemisi lühike aeg, 8 $\frac{1}{2}$ kuud, kuid oli Eesti rahvale rusuvaks ajajärguks ja rikkas ajaloo ülekohtu seeriat veel ühe musta leheküljega. Selle aja kestes hinnitses Eesti rahvas, käsist-jalust seotuna nagu umbkotis. Seda raskemana tundus see aegjärk Eestile, et just enne okupatsiooni Eesti rahvas, peale pikka võõraste võimude valitsemist maal, suutis vaevalt asuda oma riigi korraldamisele, mille okupatsioon otsekohe lämmatas. Ent ka sõjainvaliidid, keda Vene sõjad Eestile suurel hulgal pärandasid, on otseselt okupatsiooni läbi kannatada saanud.

Eestimaa Vigastatud Sõjameeste Ühingu, mis asutati septembris 1917. a. Vene võimude toetusel, oli juba küllalt edukalt jõudnud oma tegevust arendada ja invaliididele ning perekondadele abiks olla, suleti okupatsiooni võimude tulekul. Invaliidid ja langenute perekonnad jäid ilma igasuguse pensionita ja toetuseta.

Enne okupatsiooni võimude lahkumist korjati suuremal hulgal invaliididel ära nende invaliidsuse dokumendid ja tagasi neid ei saanud enam keegi. Paljud on nüüd hädas sellega, kuidas tõendada oma invaliidsust. Ühingu esitajat, kes okupatsiooni võimudele esines ühingu uue saksakeelse põhikirja registreerimise sooviga ähvardati vangistusega. Nii katkeski Ühingu tegevus.

Sellest raskest ja väljakannatamatust suvest toome siinjuures lühikese ülevaate.

Okupatsioon on teatavasti nähtus, kus mõne riigi sõjavägi ajutiselt võtab osa või kogu võõra riigi maa-ala oma alla, pannes seal maksma oma sõjaväelise poliitilise-administratiiv valitsuse, kuid jättes oma kohale kohaliku maa kõrgema riigi- ja tsiviilvalitsuse organid, missuguste tegevuse kokkukõlastab nii, et nad ei saaks töötada risti vastu. Lühidalt, okupatsioon on maa ajutine valitsemine võõra riigi sõjavägede poolt, vallutaja riigi huvides. Et okupeerijad väed võõral maal tegutsevad oma riigi huvides, missugused huvid enamasti lahku lähedav okupeeritud maa elanike huvidest, siis on arusaadav, miks üldiselt okupatsioon maa elanikele ei saa olla eriti mee-

Kaitseminister kindralmajor P. Lill.

Uudispabeross

MARET

suitsetaja parim seltsiline!

lepärane ega kerge. Võrdluseks olgu siiski nimetatud Eesti okupatsiooni Põhja-Lätimaal 1919. aasta suvel, mille võtsid ette Eesti väed seks, et kergendada edukat võitlust Venemaa vastu. Aga ometi mäletavad lätlased tänutundega Eesti okupatsiooni. Seda seepärast, et kuigi väed vallutasid Põhja-Läti oma riigi huvides, siiski tehti seda ühelajal ka Läti rahva huvides, mis seisis selles, et aidati lätlastel vabastada osa nende maad võõrastest vägedest ning aidati organiseerida nende oma väge. Saksa okupatsioon Eestis 1918. a. suvel aga oli hoopis vastand sellele, mis oli Eesti okupatsioon Põhja-Lätis 1919. a. suvel.

Saksa okupatsiooni raskustest arusamiseks tuleb panna tähele kolme peategurit, mis põhjustasid selle.

Esiteks oli sakslaste kavas Eesti liita jäädavalt Saksa riigi külge. Seks tagandasid sakslased kohaliku valitsuse ühes kõigi omavalitsuse organitega täielikult; veel rohkem, nad seadsid igale poole tagandatud valitsuse ja omavalitsuse asutustesse ja võtsid endile nõuandjajaks, kohalike olude tundjaina, eestlaste ajaloolised vihavaenlased, türannilised Balti-Saksa mõisnikud. Teiseks hakkasid oku-

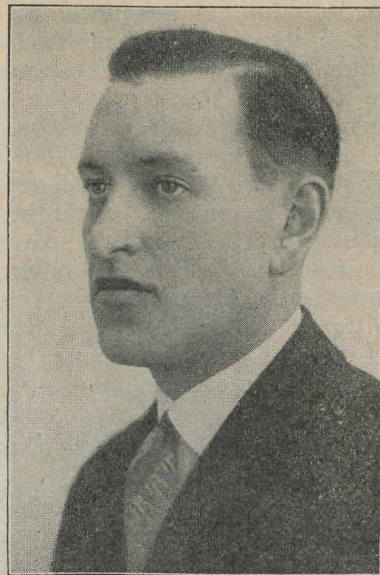
peerijad ajama siin äärmiselt ägedat ümberrahvustamispoliitikat. Seks sulgesid nad armutult kõik Eesti rahvusliku vaimu avalduse vahendid: ajakirjanduse, seltsid, koolid jne., ning algasid kavakindlat avaliku arvamise võltsimist Eesti rahvuslike huvide kahjuks ja eestimeelsete haritlaste tagakiusamist. Ümberrahvustamispoliitikale pidi panema krooni pähe sakslaste koloniseerimispoliitika, mille järel huviosaliste arvamise põhjal Eesti rahvast paari-kolme põlve pärast enam poleks olnud olemasolevate hulgas siin päikese all. Kolmandaks, sakslased kurnasid välja oma rekvisitsiooniga ja röövmajapidamise harrastamisega meie linnade ja maa majapidamised ning tööstuse seevõrra, et need olid kõik lühikese aja jooksul pühendatud surmale. Kõige selle taga peitus paljutähendav mõte: uinutada eestlasi vaimselt ja majandusliseselt Balti-Saksa rüppe surmaunne...

Vaatleme lühidalt okupatsiooni eelsündmusi niipalju, kuivõrra nad on vahetult suhtuvad okupatsiooniga, ja seejärel okupatsiooni käiku.

Nagu meil kõigil veel hästi meeles, moodustas Eesti enesest, kuni Vene suure revolutsioonini 1917. a., õiguslikult ja tegeliselt Vene riigi lahutamatu osa, milleks ta sai 1710. aastal Uuslinna rahulepingu põhjal. Selle ajani, s. t. 1917. a. revolutsioonini, polnud Eesti rahval mingisugust poliitilist ega majanduslikku iseseisvust, vaid eesti rahvas kandis kõiki kohuseid Vene riigi vastu samal alusel nagu Vene rahvaski, kuigi temal õigused, iseäranis rahvuskultuurilisel alal, olid tunduvalt vähemad Vene pärisrahva õigustest. Otsekohe valitses eesti rahva üle küll tegelikult Balti aadel, sest tema oskas vene keisrivalitsuselt pressida välja oma keskaegsed eesõigused, mille järele kohalik valitsuse ja omavalitsuse võim tegelikult püsis nende käes, ja sel kombel mõnetuhandepealine Balti aadel ajas miljonilise Eesti rahva nimel asju ja käis Keskvallitsusega läbi oma kildkonna huvides. Olukorda ei muutnud palju ka see asjaolu, et kohapealseid kõrgemaid ametnikke oli Vene rahvusest, sest ka need tegutsesid ikka rohkem käsikäes „kõrgema” seisusega, mõisnikega, kui eestlasiga. Seega on õiglane ütelda, et Eesti rahvas esines omal maal mitte peremehena, vaid sulasena. Kui 1917. a. revolutsiooni järelduusel Venemaal hakkasid puhuma lähedamad tuuled, siis asus loomulikult Eesti rahvas poliitilisele enese-

korraldamisele, et 700-aastase sulaseelu järele ometi jälle ükskord ise oma maal hakata ajama asju. Seda tähele pannes taipas ka Balti aadel kohe, et sedaviisi tema kurikuulsad eesõigused põhjani oleks löödud kõikuma. Vanemast ajaloost teame, et Balti aadel on mitmel korral meie maad mänginud alatu äraandmise teel ühe riigi käest teise kätte, sedamööda, missugune riik kinnitas temale suuremad eesõigused. Viimast korda, 200 aasta eest, deklareerisid mõisnikud oma truudust Vene tsaarile, kes nende soovid ja nõuded kinnitas nii, nagu nad ise tahtnud. Kuni Balti aadel Eestis mängis peremehe osa, s. t. kasutas oma eesõigusi takistamatult, seni jäi ta näiliselt ka Vene tsaarivalitsusele, resp. riigivalitsusele, truuks. Kuid ka omavoli koha peal kas või olude sunnilgi mõnes suhtes hakati piirama, siis pöördusid ka nende igatsevad pilgud Saksamaa poole, et sealt poolt oma keskaegsete eesõiguste püüetele saada tuge, sest Saksamaa on ju Balti aadli emamaa, kustpoolt aadel oma püüetele alati on leidnud moraalset ja ainelist toetust, sest „veri on paksem kui vesi”. Kuna saladiplomaatial ja sellest väljakasvanud n. n. tagatrepipoliitikal oli rohkem pinda sõnavabaduseta isevalitsuslikes riikides, siis said ka kohaliku aadli liikmed, kes olid iseäranis tugevad tagatrepipoliitikas, kuid muidu aktiivses tegevuses nõrgad, Vene keisrikoja juures kõrgeid ja mõjuvaid kohti, kust neil oma tuntud unupojapoliitika abil oli võimalik kaitsta oma eesõigusi. Niiviisi oli Balti aadlil oma huvide kaitse automaatselt kindlustatud kuni Vene keisrivalitsuse kukutamiseni.

Vene keisrivalitsuse lõppemisega likvideeriti seisuslikud valitsusasutused, nende hulgas ka meie maa kõrgemad nõuandeadutused Eesti- ja Liivimaa mõisnike maapäevad, missuguste funktsioonid läksid üle seaduslikus korras demokraatlikul alusel terve rahva poolt valitud Eesti Maapäeva kätte. Vene revolutsiooni lahtipuhkemisel seadis aadel otsekohe oma lipukirjaks Eesti liitmise Saksamaa külge. Olud nende püüetele muutusid revolutsiooni arenedes päev-päevalt soodsamaks. Saksamaal püsis päris endiselt monarhistlik riigikord, mis aadlile vastuvõetav. Saksa diplomaatidel ja väejuhtidel oma ilmapõitmise tuhinas oli ammugi eesmärk Baltimaid liita Saksa külge. Vene bolševikkude kihutuse mõjul nõrgestatud ja iseenesest juba moraalset lan-

Teodor Kõrvne,
Ühingu Tallinna osak. esimees.

genud Vene sõjavägi lagunes, mispärast talle Saksa väe edasitungimiseks takistuste tegemine hakkas käima üle jõu.

Seesugused sakslaste ja baltlaste ühispuüded olid ka Eesti poliitikategelastel selgesti teada. Oli ette näha, et Vene väe lagunemine jõuab lühikese aja kestes niikaugemale, et Saksa väed võivad väikese liigutusega pühkida eest selle väe riismed ja vallutada Eesti. Samuti oli ette näha, et Eesti loomuliku arenemise võimalused on Saksa ülevõimu all otsekohe suletud. Seepärast kaldus Eesti avalik arvamine juba 1917 aasta novembrist saadik, mil valitsusvõim kohapeal tegelikult läks meile vaenulike Vene enamlaste kätte, üksmeelselt selle poole, et Eesti tuleks iseseisvaks kuulutamise teel viia erapooletu riigi tingimustesse ja seeläbi pääseda okupatsioonist. Kuna aga Eesti ägas tol ajal Vene enamlaste hirmuvalitsuse all, kes jagades Suurvene imperialistlikke puüdeid, ei tahtnud teadagi Eesti lahkumisest Vene riigi küljest, ja et nendelt tehtavate takistuste ja propaganda tõttu Eesti rahvuslike sõjavägede organiseerimine oli väga raske, siis oli esialgu võimatu kuulutada välja Eesti iseseisvust. Kuid kui 1918. aasta algul demoraliseerunud ja korratumalt taganevate Vene sõjaväe jäänuste rüüstamised ja metsikud röövimid ning tapmised maal muutusid väljakannatamatuks, siis kukutasid Eesti rahvuslikud väed 19.—23. veebruarini kõigis Eesti linnades enamlaste valitsuse, ja Eesti rahvuslike väeosade

ja kaitseliidu kaitsel kuulutati 24. veebruaril Eesti iseseisvaks demokraatlikuks vabariigiks, rippumatuks ja erapooletuks. Esimene Ajutine Valitsus astus kokku eesotsas pea- ja siseminister Konstantin Päts'iga, kohtuminister Jüri Vilms'iga ja välisminister Jaan Poskaga. Segaste päevade ja valitsusasutuste organiseerimata tõttu anti tegelik valitsusvõim laialiste volitustega Eesti Päästekomitee kätte, mis seisis koos kolmest liikmest: Konstantin Päts, Jüri Vilms ja dr. Konstantin Konik. Linnades ja maal asusid kõikjal uuesti ametisse enamlaste poolt ajutiselt tagandatud Eesti demokraatlikud omavalitsuse asutused. Eestile lootusküllaline päike on tõusnud.

Aga samal ajal ligines läänest must kõuepilv Teutoni militarismi raudrusika näol. Saksa väed liikusid Eestimaale, rutates maa vallutamiseks. Nende sissetungimise laadi kirjeldatakse ligemalt H. Kruusi raamatus „Saksa okupatsioon Eestis”, lhk. 16—29. Juba 25. veebruari õhtul langes Vabariigi pealinn, Tallinn, ühes ammutamata rikkusega Saksa vägede kätte, ja seega osutuski Ajutise Valitsuse tegevus katkestatuks. Kuigi Saksa väejuhatusel oli hästi teada, et nad tulid siia mitte kui Vene riigi osa maapinnale, vaid kui iseseisva erapooletu Eesti Vabariigi maale, siiski seda enam veel ei võtnud nad Eesti valitsuse saatkondi jutulegi, andes seega avameelselt mõista, et nad ei arvesta Eesti iseseisvusega, kus mitte baltlased peremehed ei ole. Juba esimesest okupatsioonipäevast peale ajasid nad asju ainult kohaliku aadli kaudu, kel polnud ometi õiguslikult ega moraalselt mingisugust alust rääkida maa nimel. Eesti Ajutine Valitsus tuges rahvusvahelistele seadustele, lootis, et see on ajutine arusaamatus, mis võis tekkida sellest, et sõjamehed ei ole kõigiti informeeritud poliitilistest sündmustest, ja mis laheneb kohe otsekohe, kui lõpevad sõjalised operatsioonid. Ka Eesti seltskondlik kiht, olles teadlik sakslaste kui kultuurirahva lepingutepidamisest, püsis esialgu arvamusel, et sakslased avitavad Briesti rahulepingu p. 6. põhjal puhastada maa enamlaste röövsalkadest ja asuvad siis Ajutise Valitsusega kontaktis kohaliku rügivõimu kindlustamisele ning püsivad maal seni kui siin on kord niivõrra tugev, et Venemaa poolt ei ole karta hädaohtu, s. t. kui mobiliseeritakse Eesti kaitseväge, kes võtab riigikaitse oma peale, jne. Aga juba paari päeva pärast keela-

sid sakslased, „Eesti Ajutise Valitsuse” nimetust ametlikult ja eraviisil tarvitada, seletades, et sellist ei ole olemaski. Niiviisi oli Ajutine Valitsus kerge vaevaga kukutatud. Nüüd hakkasid sakslased pidama jahti üksikute valitsuse liigete ja teiste Eesti avalikkude tegelaste peale, asuti samuti ka rahva poolt demokraatlikul alusel valitud omavalitsusasutuste likvideerimisele (maakonna- ja linnavalitsused, vallavalitsused jne.). Ajutine Valitsus asus „põranda alla”. Ja nüüd algas õudne okupatsiooniaeg. Ei saa siinkohal jätta tähelepanu juhtimata ühele asjaolule, mis aitas Ajutise Valitsuse kukutamist nii kiiresti. Nimelt kuulutasid võimulolevad enamlased enne kukutamist 27/28. jaanuaril (9/10. veebruaril) kõik Balti mõisnikud linnupriiks, s. t. et igaüks ja igal ajal tohtis neid võtta kinni ja hukata. Et oma sugurahvast Baltimaal päästa metsikust veresaunast, seks oli sakslastel põhjust rutata maa vallutamiseks. Kuna aga niiviisi Saksa sõjaväed väga kiiresti edasi tungides vallutasid Ajutise Valitsuse asukohta, Tallinna, juba teisel päeval pärast valitsuse tegevuse astumist, siis ei jõudnud valitsus veel seevõrra organiseeruda, et tema oleks ka väliselt võinud avaldada seda stabiilsuse muljet, millega Saksa väeülempoleks olnud sunnitud arvestama.

Omavalitsuse asutuste hävitustöö kerendamiseks panid sakslased ajaviitmata maksma ajalehtede ilmumise, koosolekute pidamise ja liikumise keelu ning kõige karmima erakirjade tsenseerimise. Kaotades ajakirjanduse oli rahvas eraldatud muust ilmast, seisukorra selgitamise võimalused olid kadunud ning ka omavaheline läbikäimine katkestatud. Kohalikkude vabaltilmuvate Saksa ajalehtede hõiskamisel ei olnud aga piiri, et ometi ükskord olevat vägevad Saksa väed teinud mõistliku lõpu rumalale lorile iseseisvuse üle. Samuti ei väsinud valimata sõnadega jumaldamast kohalik Saksa kadakasaksa seltskond „päästjaid” ja nende korraldusi. Nendegi väheste Eesti väeosade olemasolu, mis oli jõutud enamlaste takistustest hoolimata organiseerida, tehti võimatuks ja demobiliseeriti. Linnavalitsused, milledeks enim oli olnud Saksa rahvusest enamus, kutsuti kokku ja lasti asuda tööle, kuna aga teistes linnades, kus eestlastel enamus, määrati lihtsalt kohalikest sakslastest ja kadakasakslastest linnavalitsus. Asjaajamise keeleks sai kõikjal Saksa keel. Maa-

Soomusrong Vabadussõjas. Kahuritorniku lael admiral Joh. Pitka.

Nauding suitsetajaile

Ah10
Kuldmedal
Turisi

IGAS TÕMBES PALJU VÕLU!

ETK tubakatehas

TALLINNA LINNAPANK

TALLINN, S. KARJA 7. TELEGR. AADR. „LINNAPANK“

ESIMEES P. KURVITS — 427-19
Direktor T. Loik — 448-39
” R. Moorma — 443-40
Kodu keskjaam — 426-75

TOIMETAB KÕIKI PANGAOPERATSIOONE SISE- JA VÄLISMAAL.
VÕTAB KAUPU OMA AITADESSE HOIULE JA ANNAB NENDE
VASTU LAENE.

konnaalitsusi, kus igalpool eestlased, sunniti katkestama tegevust ja minema laiali. Maakonnaalitsustest pidas viimasena koosolekut Järva maakonnaalitsus, kes veel enne laialisaatmist suutis avaldada protesti sarnase rahvusvaheliste seaduste jämeda rikkumise vastu. Isegi vallavalitsused likvideeriti kohati ja nende asemele säeti sisse mõisnikele meelepärane 1866. a. kaotatud valla valitsemise kord. Kui mõni Eesti ajaleht illumiseks luba sai, siis sunniti seal avaldama sakslastele kasulikku, kuid Eesti riiklust ja rahvust diskrediteeriva sisuga propagandamaterjali, millel polnud midagi ühist Eesti avaliku arvamisega, kuid missugust materjali Saksa lehed oma lugejatele tsiteerisid kui Eesti avalikku arvamist. Seepärast ajalehed, mitte soovides nii jämedalt võitsida oma rahva arvamist, olid sunnitud oma illumise seisma jätma.

Mõisnike maapäevad Riias ja Tallinas, kel, nagu eespool nimetatud, rahvusvaheliste seaduste järele olemasoluks puudus alus, pöördusid kogu maa rahva nimel avalikult Saksa keisri poole, et Eestimaa ühendada Saksamaaga. Saksa väejuhatas püüdis sellele palvele muretseda Saksa rahva ja ka välisilma ees rohkem laialiste kohalike rahvahulkade soovi värvingut. Teades aga, et Eesti rahvas omas tervikus ei mõtle iialgi pooldada sarnast soovi, sest on ennast kuulutanud iseseisvaks rippumatuks riigiks, andis väejuhatas mõisnikele võimaluse panna toime suurejoonelist rahva soovi võltsimist allkirjade kogumise teel. Maanurka-

des, kus rahvas madalamal haridusjärjel, nagu Läänemaal, läkski korda sakste käsilasil mõisnikel, pastoreil ja saksasoost arstidel mitmesuguste kõrvaliste ettekäändete all ja koguni ähvarduste abil saada kokku võrdlemisi suur arv hääli. Kuigi need allkirjad olid rahvalt sõna otsemas mõttes välja petetud või pressitud igasuguste mittepoliitiliste ettekäändete kaudu, ometi hõiskasid sakslased oma ajalehis, et allakirjutajad olevat ise avaldanud palvet Eesti ühendamiseks Saksa valitsuse alla. Kui siiski aru saadi, et niiviisi Eesti liitmine Saksa külge on seotud paljude raskustega kohaliku rahva kategoorilise vastuseismise tõttu, siis loodeti seda hakata teostama järk-järgult, sedamööda, kuidas koloniseerimise ja kõige jämedama überrahvustamise kaudu jõutakse uinutada eestlaste iseteadvust. Esimese sammuna ses suunas otustasid Riia ja Tallinna mõisnike maapäevad hakata looma end. Eesti, Liivi ja Kuura kubermangudest, kus asuvad eestlased ja lätlased, ühist „Balti hertsogiriiki“, kus muidugi jäme ots oleks nende käes, „riigi“ eesotsas seisaks Saksamaalt kutsutud hertsog. Et selleks ka kohaliku rahva seast vormilikku toetust saada, seks pandi jälle toime ülbe võltsimine. Nimelt käsutati kiires korras vallavanemad Tallinna ja Riiga mõisnike maapäevadele ning pandi neile ette hääletada kaasa Eestimaa lahtiütlemiseks Venemaast ja liitmiseks Saksamaa külge. Kui vallavanemad seletasid, et Eesti juba Venemaast lahti löönud, ja Saksa külge liitmist vallavanemad seaduse jä-

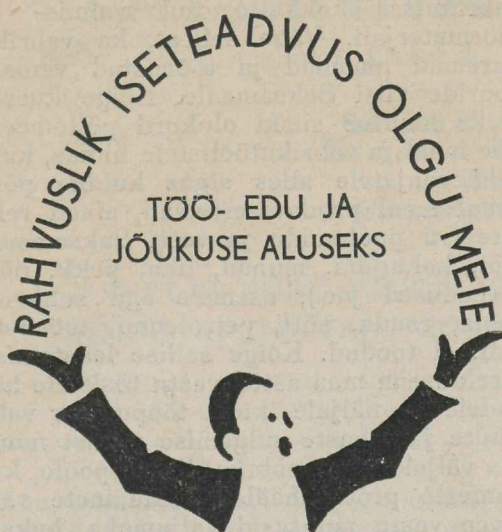
rele otsustama ei ole õigustatud, liiati kui nad kiire kokkukäsitamise pärast ei saanud aega ka rahva soovi järele kuulata, siis püüdsid mõisnikud meelituste ja ähvarduste abil tõendada vallavanematele ja neid viia veendumusele, et nad olevat igapidi õigustatud kaasa hääletama. Kõigest hoolimata ei läinud mõisnikel korra vallavanemaid teha rahva äraandjaks, ja vallavanemad lahkusid hääletamata koosolekult. Selle peale otsustasid mõisnikud ise „ühel häälel paluda ühendada Saksamaa külge Baltimaad“, missugune palve esitati muidugi Saksa keisrile „maa ja rahva nimel“, kui kõigi seisuste poolt valitud rahvaesituselt kunagi.

Kui hertsogiriigi ehitamistöö niiviisi oleks edenenu, siis oli baltlastel ka juba koloniseerimise plaan valmis. Seks oleksid Balti mõisnikud annud tasuta ühe kolmandiku ja väikese tasu eest teise osa oma maist Saksa riigile. Saksa riik pidi siis Saksamaalt sisse vedama siia rohkem sakslasi kui eestlasi ja lätlasi kokku. Need odavasti maad saanud kolonistid oleks olnud siis esialgsed truud sakslaste poolehoidjad, kellega loodeti eestlasi ruttu kokku sulatada. Niiviisi oleks sakslastel olnud kohapeal varsti rahva enamuse poolehoid. Ka eestlaste seas, peame häbiks tunnistama, oli rahvastunne baltlaste ägeda kihutustöö ning poliitilise olukorra kiuste viimase võimaluseni madal. Ümberrahvastamine sakslasteks oli hoogsalt käimas, nii et haruldaseks kippus jääma intelligent Eesti perekond, kus koduseks keeleks Eesti keel — ikka saksa keele rääkimist kodus ja avalikus kohas peeti intelligentsuse tunnuseks. See oli kadakasaksluse õitse-aeg. Praegugi on see nähtus alles seevõrra silmatorkav, et palju aastaid kulub selleni, mil meil saksastamise protsessi võiks lugeda lõppenuks. Pole ime siis, kui baltlased lootsid 1918. aastal Eesti ja Läti rahvastest teha lühikese aja jooksul „puhastverd Balti sakslasi“.

Saksa okupatsiooniaegset rekvisitsioonipoliitikat on nimetatud riisumispoliitiks ja seda küll vist täitsa õigustatult, sest see vabrikute ja töökodade sisse-seadete, põllumeestelt viimase seemne ja toidujäänuste väljavedamine tuletas kõrvaltvaatajailegi riisumist meele. Ainult rekvisitsiooni nimetuse all toimetati seda maa kõrveksmuutmist. Maa vallutamise juures langesid sakslaste kätte kõigepealt rikkalikud Vene intendantuuri ja relvade- ning laskemoonalaod, mis oli

Eesti vabariigi omandus. Peale selle vabrikute sisse-seaded, masinad, tooresmaterjal jne. Järk-järgult likvideerisid sakslased vabrikutes töö ning vedasid välja vabrikuisse kokkukogutud valmis- ja toormaterjali. Vähe sellest, ka vabriku paremad masinad ja tööriistad venisid vooide viisi Saksamaale. Kõige kurvemaks muutus siiski olukord põllumeestele maal ja vabrikutöölisele linnas, kuid sahkerdajatele alles algas kuldne põli. Omal maal produtseeritavad, ained rekviereeriti poolmuidu ja veeti Saksamaale (või, kohupiim, munad, liha, pekk, põllusaadused jne.), asemele aga suhkrut, soola, rauda, sütt, petroleumi, tööriistu j. m. ei toodud. Kõige sellise laastamise järeldusena maa astus vastu tõsistele hädadele — näljale, kuna tööpuudus vabrikute ja tehaste sulgemise pärast muutus väljakannatamatuks. Sügisepoole, kui inimeste protestihääled toiduainete väljaveo vastu muutusid valjumaks, hakati igasuguste pettuste ja meelituste abil võtma kokku maainimestelt põllusaadusi, ettekäänete all, nagu läheks see linnainimeste varustamiseks. Tegelikult aga vooresid samal ajal terved rongid vilja ja kartuleid Saksamaale, kuna linna toitlusladudes tühjus vastu haigutas ning linnainimesed mõtlesid hirmuga kättejõudva talve peale, selge teadmise, et nalg sõna otsekohelemas mõttes on möödapääsematu.

Lõppes luupainajaline okupatsioon novembri keskel, kui liitlaste (Inglise ja Prantsuse) väed lääne rindel murdsid Saksa sõjaväe ning Saksa sundisid loobuma maadeahnitusest. Kui nüüd seni sakslaste poolt tagakiusatud Eesti Aju-tine Valitsus põranda alt võis tulla välja oma vägivaldselt katkestatud tööd jatkama ja paljaksriisutud rahvaga sissetungivate Vene vägede vastu hakkas organiseerima, siis püüdsid sakslased oma viimast kokkuriisutud kraami ning meie maalt võetud sõjavarustust viimase kaltsuni vedada välja, ja mida võimatu kaasa vedada, selle hävitasid ära, ilma et nad meie palvete peale oleksid nõus olnud kas või mõne padrunigi vabatahtlikult andma. Selle järele lahkusid nad siit, jättes rahva paljaste kätega saatuse hoole. Okupatsiooni ajal algatatud Balti hertsogiriigi üleshitamistööd jatkasid sakslased baltlaste ettevõttel siiski edasi. Kui Eesti rahvas oma üleöö sünnitatud kaitsevägede abil oma maa sissetunginud Vene vägedest puhastas, siis tungi-

J. KOLLIST

PÄRNU

NAHATÖÖSTUS

PÄRNU, KURESAARE MNT. 11
KÖNETRAAT 134

VALMISTAB:

PEALISNAHKU IGAT VÄRVI,
KINDA- JA RIIETUSNAHKU,
KROOMTALDU JA VOODRI-
NAHKU

sid tagurliste Saksa ja Balti parunite palgalised väed 1919 aasta kesksuvel meie vägedele seljatagant kallale, püüdes meie maad uuesti vallutada, kuid Võnnu ja Riia all löid meie väed nende otsustava hoobi, millest nad enam ei toibunud. Praegu kestab küll Balti parunite poolt välisriikides veel eestivastane poliitika. Seni avaldus see rohkem jõuetuis sõimuartiklites ajalehtedes meie paremate püüete vastu kui mingisuguse kavakindla poliitikana, kuid 30. jaanuarist 1936 a. (Hitleri võimuletulekust) peale võivad välissakslased jälle loota, nagu kirjutab von der Goltz — Baltimaade vallutaja omas raamatus „Poliitilise kindralina idas“, milles ta on pühendanud peatüki Landesvehri saatusele, ühtlasi aga ka baltlaste saatusele ja nende tuleviku väljavadele.

Selles peatükis von der Goltz arvab, et Balti saksluse ajalugu pole veel lõppenud.

Kõik rannarahvad olevat 96 miljoni sakslase ja peaaegu 2000. miljoni inimese kõrval maakeral ainult rahvakillud. Ja murelikult küsib „poliitiline kindral“, mis peab saama „järjest inimtühemaks muutuvaist suurtest maaaladest Läänemere ääres, kui sinna ei rända teiste rahvaste ülejäägid“ nagu see sünnib ja on sündinud kõikjal maailmas sest saadik, kui on olemas inimesi. „Kas peab see ilus maa langema venelaste või koguni enamlaste kätte?“

Sellele küsimusele järgneb ka looritatud vastus: 1919 a. sai ja pidigi saama saatlikuks Balti Landesvehrile, baltlastele üldse, sest Balti Landesvehris olid võitlusvõimelised baltlased. Sõjajõud aga talupojaskonna kõrval otsustab esmajoones iga rahva saatuse.

Enne peatüki lõpetamist peab von der Goltz tarviliseks tuua baltlase Herbert von Hoerneri kirjutusest tsitaadi: „Sakslane on lätlasele ja eestlasele muutunud müstiliseks kujuk. Nüüd, kus nad need oma jumalad on kukutanud, teevad nad neist kuradi. See on jumalate saatuse, kui nad langevad. Kuraditena aetakse nad välja.“

Tollele „müstilisele tsitaadile“, mis annab väga halva ettekujutuse ta sünnitaja realiteeditundest, järgneb v. d. Goltzi kompliment baltlastele: „Baltlus oli ja on jõuküllane(?) ja õilis(?) võsu, mis võr-

sunult saksa rahvuse tüvest, pikki aastasadasi ülivõimsate rahvaste seas on end uhkena, iseseisvana ja oma omapärase ajalooa säilitanud ja teinud au saksa nimele."

Kuna seda laadi kirjutused v. d. Goltzi ja teiste poolt küllalt selgelt ilmutavad nende „kultuurträgerite“ püüdeid ja sihte ja kellede kohta vanade eestlaste ütlus: „metsloomadki on paremad kui saksa rahva vanemad“ veel ununenud ei ole, siis nende iseloomustamiseks pole enam vajadust midagi juurde lisada.

A.

Rindemeeste ja sõjainvaliidide elu Prantsusmaal.

1. Mõned arvud.

Maailmasõja liitriikidest tuli Prantsusmaal oma õlgadel kanda kõige suuremat osa sõja raskustest: tervelt 9 protsenti elanikkonnast oli mobiliseeritud, mehed kuni 48 aasta vanuses; peale selle veel pool miljonit pärismaalastest vägesid; sõjaväljale oli kutsutud, ilma erandita ka intelligents kuni ülikooli professoriteni kaasa arvatud; kaotused surnutena, haavatuina, haigustesse surnutena ja jäljeta kadunuina võrduvad 1.500.000 inimesele.

Praegusel ajal loendatakse 2.600.000 inimest, kes saavad sõjainvaliidisuse pensioni. Selle hulka kuuluvad 1.360.000 invaliidi (nendest on 88.000 enne ja pärast maailmasõja aegseid, s. o. prantsusepreisi sõjast ja koloniaal operatsioonidest, samuti ka osa rahuaegseid invaliidide); 682.000 leske ja vaeslast (nendest 26500 enne ja pärast maailmasõja aegseid) ja 782.000 langenud sõdurite vanemaid (nendest 24.000 enne ja pärast sõja. Tuleb tähele panna, et palju sõdurite vanemaid, vanakesi, on surnud viimaste aastate jooksul. 1919. a. said 130.000 sõdurit pensioni rahuaegse vigastuse eest ehk sõja eest Marokkos ja Süürias.

Üldiselt 1935. a. riigi 40 miljardi frangilisest eelarvest kulutused pensionideks ja abirahadeks invaliididele ja sõjast osavõtnuile võrduvad 5. miljardile 950 miljonile frangile.

Prantsuse leitn. Leòn Agourtine, Auleegioni risti ja Eesti Kaitseliidu III j. risti kavaleer. Raamatu „Balti riikide armeed“ autor.

Sõjast osavõtnute ja sõjainvaliidide kõigi asjade korraldajaks on pensionide ministeerium (Ministère des pensions) asutatud 1919. aastal. Seda peavad sõja combatandid kui omaks majaks ja, milline ka ei oleks valitsus, pensionide minister on oma mees, — kes rindel olnud ehk sõjainvaliid.

2. Prantsuse seadusandlus.

Kuni pensioni seaduse ilmumiseni 31. märtsil 1919. a., invaliididele makseti pensioni vana, 1839. a., seaduse alusel, aegadest kui tulirelvi laaditi toru suust, millal ei tuntud veel kaitsetulistamist ja lennuväge.

Seaduse põhimõte on järgmine: pensioni võimaldatakse 10. kuni 100% töövõimetuse eest; pension koosneb — põhipensionist, mis on ühtlane perekonnaseisu peale vaatamata, lisapensionidest elukalliduse eest ja ülalpeetavate laste eest (tingimusel, et laste eest lisa ei maksta pensionäriale, kes rii-

O-ü. Riieturite Ühiskaubamaja

R Ü K

TALLINN, S. KARJA 19
TELEFON 455-77

TARTU, ALEKSANDRI 5
TELEFON 16-20

*Soovitab uudismustreid
kvaliteet riideist kodumaa-
ja inglise vabrikulist.*

gi ametnikuks on) ja erilisest lisapensionist (allocation) raskelt vigastatuile.

10%-line invaliid ühes ühe lapsega saab aastas — 628 fr.

20%-line invaliid 1257 franki, 50—100% invaliid — 3142 fr.

Raskelt vigastatud invaliid 85% kuni 100% töövõimetu, saab erilise lisa 700 kuni 1400 franki aastas, amputeeritud jäsemetega 85% kuni 100% töövõimetu saab veel erilist lisapensioni 200—1000 franki aastas. Invaliidid, kes ei saa liikuda ilma kõrvalise isiku abita, saavad pääle ülesloetud summade veel 15—16.000 franki aastas. Invaliidid, kellel kehas on mitu haava, millest juba üksainus annab 100% töövõimetus, saavad pääle 8000 frangi suuruse pensioni aastas, veel erilise lisa 5900 franki, seega kokku 13.900 franki aastas. Mis puutub tiisikushaigetesse invaliididesse, siis need, peale pensioni, saavad lisapensioni 10.000 franki aastas, tingimusel, et nad mingisugusel alal ei töötaks.

Näiteks sõdur, kes on pimedaks jäänud ja kellel on amputeeritud 3 jäset, ja kes elab oma käepeal, saab 40.000 franki aastas, s. o. majori palga.

Langenute lesed, kes pole uuesti mehele läinud, saavad 3840 franki aastas pensioni, meheleminnes aga 1261 franki, juurdemaksuga 997 franki aastas iga lapse peale kuni 18. aasta vanuseni.

Pensioni juurde arvatakse järgmised soodustused:

1. Tasuta proteeside ja ravi saamine,
2. võimalus kasutada sanatooriume suvituskohdades ravimiseks,
3. sõiduhinna alandus raudteedel: poo-

les suuruses invaliididele 25 kuni 40% ja 75% suuruses invaliididele 50% peale. Samasugust sõiduhinna alandust võimaldatakse ka mõne aurulaeva- ja reisilennukite seltsi poolt. Suuremates linnades on sõidu hinnaalandus autobussidel, trammidel, maaalusel raudteel jne.,

4. elukutse ümberõppimine invaliididele erilistes koolides,

5. 1924. a. seaduse alusel kõik ettevõtted, kellel on vähemalt 10. teenijat, peavad teenistust andma 1 invaliidile. Selle võimaluse puudumisel tööandja maksab vastava maksu, milline kasutatakse invaliidide heaks.

6. õigus toetuslaenu saamiseks on invaliididel, samuti ka sõjast osavõtnutel Rahvusliku Invaliidide Asjade Ameti kaudu (Office National des mutilés et anciens combattants), mille osakonnad on igas departamendis.

7. vaeslapsed kuni 18. aasta vanuseni on riiklikul hoolitsemisel (puppilles de la nation),

8. teenistuse saamise õigus erilistele kohtadele valitsuse asutustes (eksamiga ja ilma eksamita),

9. sõjast osavõtjad ja invaliidid, kes on vähemalt 3 kuud rindel ja lahingutes viibinud (kontrollimine toimub peastaabi poolt koostatud tabelite alusel) omavad õiguse „sõjast osavõtja kaardi” saamiseks ühes ordeniga „Croix du Combattant”. Neid kaarte, milliste omamiseks ei ole õigust staabi ohvitseridel ja ka mitte kõigil kindralitel, oli välja antud 3¹/₂ miljonit, nende hulgas 100.000 Prantsuse-Preisi sõja ja koloniaalsõdade eest. Viiekümne viie aastasena selle kaardi eest on

Vigastatud Sõjameeste Ühingu XIX kongress Tallinnas, 14. juunil 1936.

ettenähtud aastapension 500 frangi suuruses ja 60 aastana 1200 frangi suuruses aastas;

10. invaliidid, vähemalt 55% töövõimetus, omavad õiguse Sõjamedali ordeni saamiseks (Medaille militaire) aastapensioniga 200 frangi suuruses, kui nad on sõdurid ja allohvitserid; ja Auleegioni Kavaleeride risti (Légion d'Honneur) saamiseks, aastapensioniga 500 franki, kui nad on ohvitserid. Invaliidid 100% töövõimetus, kuid ainult haavamise eest lahingus, omavad õiguse enam kõrgema astme ordeni saamiseks: Auleegioni risti sõduritele ja ohvitseri risti ning 1000 franki aastas, ohvitseridele.

3. Invaliidide ja rindemeeste liikumisest.

Kõik need soodustused ei ole saavutatud käsiristis. Invaliidide ja sõjast osavõtnute (combatantide) ühingutel on tulnud nende eest võidelda ja isegi meeleavaldusi korraldada, nõudes oma materiaalse õiguste kaitset, samuti kui neil on tulnud võidelda nõudes moraalselt lugupidamist eneste vastu ja õigust osavõtta riigi ühiskondlikust ja poliitilisest elust, mitte selles mõttes, et koonduda ühte poliitilisse erakonda, vaid mõnesuguste üldiste printsiipide saavutamise mõttes, kuna Prantsusmaal võite leida invaliide ja combatante meelsusega äärmisest pahempoolsest kuni äärmise parempoolse tiivani.

Peaaegu kõik ühingud on koondunud rahvuslikku konfederatsiooni (Confé-

ration nationale), mis osutub endistele rindemeestele parlamendiks, oma tormiliste istangutega.

Kõige suuremad ühingud on järgmised:

1. Union Fédérale (U. F.) — Kombatantide ja invaliidide autonoomsete Ühingute Liit, nende hulgas ka 75.000 invaliidi Elsass-Lotaringlasi saksa sõjaväest, kes omavad teistega võrdseid õigusi. Selle Liidu kogu liikmeskond on 950.000 liiget ja 30.000 combatantide ja invaliidide poegi. Noorem põlv, mitte küllalt häälmeelel, ei astu „vanameeste” lippude alla.

U. F. esimesena alustas võitlust Rahvasteliidu kasuks, huvitades endiste vaenlaste riikide kombatantide olukorrast ja asutas C. I. A. M. A. C'i. Tema esimees hra Pichot, progümnaasiumi kooliõpetaja, energiline rindemeeste huvide kaitsja.

2. Union Nationale (U. N. C.), rahvuslik Liit omab 920.000 liiget; on rohkem tsentraliseeritud koondis, millisel on enam alalhoidlik ilmavaade. Tema esimees on Jean Goy, endine parlamendi saadik.

3. La Semaine du Combattant (Combatantide nädal) — liit 300.000 liikmega.

4. Union Nationale des Mutilés et réformés (invaliidide Ühing) — 180.000 liikmega.

5. Association générale des mutilés (invaliidide ühing) 130.000 liikmega.

Nende järel tulevad ühingud palju vä-

TARTU LINNAPANK

TARTU, RAEKOJAS, TELEF. 11-32, 2-32

Võtab raha hoiule jooksvale arvele, kindla tähtaja peale ja kuude viisi ning maksab ajakohast protsenti. **Annab laenusid. Ostab ja müüb väärt-pabereid**, müüb klassiloterii pileteid, toimetab kõiki pangaoperatsioone. Korrespondendid kõigis kodumaa linnades ja rahvarikkamates kohtades maal.

SAADAVAL HOIUKARBID

SAADAVAL HOIUKARBID

Väärtmetallasjade
ja märkide tehas

Roman Tavast

Meie valmistame võistlemata headuses

auhindu,

kingitusesemeid ja
märke

hõbedast kullast ja muist metallist

Kroomimine, nikeldamine,
vasetamine

Tallinn Pärnu mnt. 20

Telefon 452-79

Nahakaubad:

tallanahad, „UNION“ Kaltenberg ja Ko., pastla, pinsoli- ja raagnahad, saapa pealis- ja voodrinahad, kingsepa- ja sadulsepatarbed, kalurite ja jahimeeste saapad, toakingad. O-ü. „Põhjala“ ja „Quadrat“ kalosse, botikuid ja mitmesuguseid kummist jalanõusid.

A-s. „GLOBUS-UNION“ jalanõud jällemüüjatele tehaste suurmüügi hindadga.

VILTJALANÕUD

Müük suurel ja väikesel arvul

Naha-, jalanõude- ja hobuseriistadekauplus

N. BÖSTROV

TALLINN, VENETURG 1

TELEFON 313-13

EESTI OMAVALITSUSTE JA ÜHISTEGELISTE ASUTUSTE KINDLUSTUSSELTS

JUHATUS:
TARTUS OMAS MAJAS, RIIA 41.
TELEFON 3-44

OMA

SELTSI OMANIKKUDEKS: OMA-
VALITSUSED, ÜHISPANGAD JA
PÖLLUMAJANDUŠL. ÜHISUSED

OSAKONNAD: TALLINNAS, RAKVERES, PÄRNUS, TÕRVAS, VILJANDIS, VÖRUS JA KURESSAARES

hemad ning veel poliitilised ühingud (A. R. A. C. -kommunistlik, F. O. P. -sotsialistlik, sõjastosavõtnute vabariiklik Ühing), ehk jälle Ühingud eriliste vigastuste järele, nagu: „purustatud näod” (gueules cassies), „amputeeritud”, „pimedad”, „gaasist mürgistatud” jne.

Invaliidide ja combatantide liikumine Prantsusmaal pole üksnes materjaalse — vaid ka moraalse iseloomuga. Ta soovib: Prantsusmaale ainult head, rahvusvahelist rahu, vastastikkust arusaamist, muuseas teiste maade rindemeestega, kuid äraüteldes kaldumast ühe või teise poliitilise voolu poole, alleshoides oma iseisvat tegutsemist.

Leon Agourtine.

Ciamac.

Siht.

Sõjaohvrite ja sõjast osavõtnute Ühingu rahvusvahelise Koostööühingu siht, täieliku parteipoliitilise erapooletuse tähe all, on järgmine:

a) Sõjaohvrite ja endiste sõjast osavõtnute Ühingu omavahelise läbikäimise ja suhete loomine ja elustamine;

b) sõjaohvrite ja sõjast osavõtnute materiaalsete ja vaimliste huvide edustamine ja kaitse;

c) kõigi rahvaste omavaheliste ja ühiste suhete parandamiseks lähem koostöö maailmarahu kindlustamise sihis.

Organisatsioon.

Selle koostööühingu organid on: aastapeakoosolek, juhatus ja sekretariat.

Aastapeakoosoleku moodustavad koondunud ühingute edustajad (saadikud). Tema teeb otsuseid üldiste põhimääruste alusel Koostööühingu sihtide kohaselt. Tänapäevani on 12. aastapeakoosolekut ärapeetud, nimelt 1925., 1926., 1933. ja 1934. a. Genfis, 1927. a. ja 1932. a. Viinis, 1928. a. Berliinis, 1929. a. Varschavis, 1930. a. Pariisis, 1931. a. Prahast, 1935. a. Belgradis ja 1936. a. Kopenhaagenis.

Juhatus moodustavad 2. liiget igast riigist; Juhatus hoolitseb peakoosolekuotsuste läbiviimise eest. Juhatus käib koos põhikirja kohaselt 3. korda aastas; 1925. aastast peale olid koosistumised Genfis, Viinis, Berliinis, Stuttgartis, Varschavis, Bukarestis, Prahast ja Kopenhaagenis.

Rahvusvaheline sekretariaat juhib kõiki valitsemise asju, millised temale aastapeakoosoleku ehk juhatuse poolt ülesandeks tehakse.

Tegevus.

Tegevus on kooskõlas aastapeakoosoleku otsustega rahuküsimuse ja sõjaohvrite hoolekande asjus.

1) **Rahuküsimus.** Aastapeakoosolekud on arutanud Rahvasteliidu ning Rahvusvahelise Töömehi küsimusi ja nõudnud 1924. a. protokolli põhialuste läbiviimist ja maksmapanemist, ja nimelt: sunduslikku vahekohut, julgeolekukindlustust ja relvastusvähendust, pazifistlikku noorsookasvatust ja kõikide riikide ühistegutsemist rahvusvahelisi kohustusi rikkuja riigi vastu ja mõjuva jõu loomist rahvusvahelise rahu kindlustuseks jne.

Sõjaohvrite hoolekanne.

Ciamac nõuab järgmiste põhimääruste maksmapanemist: tunnustada seadusandlikult sõjaohvrite õigust rahuldustasu saamiseks; pensionide suurust vastavalt elukallidusele ja vastavalt töövõimekaotuse protsentidele; kohustust tööd võimaldada sõjas vigastatuile ühiskondlikes ja era käitistes, samuti ka ametkohtades jne.

Ciamac'i liikmesühingud.

Ciamac koosneb 29 maaühingust 9-st riigist üldise liikmete arvuga 3 miljoni ulatuses.

Liikmeiks on järgmised ühingud:

Belgia Sotsialistlik sõjast osavõtnute Ühing;

Bulgaria üldine vigastatud sõjameeste liit;

Taani Põhja-Sileesia sõjavigastatute ja sõjaslangenute omaksete Ühing;

Prantsuse sõjastosavõtnute ja sõjaohvrite Ühingu liit (Union fédérale);

Prantsuse sõjavigastatute maaühing;

Prantsuse Fédération nationale des Blessés du poumon et chirurgicaux;

Prantsuse sõjavigastatute Ühing „Kaitse ja Abi”;

Prantsuse Vabariiklikkude sõjastosavõtnute Liit;

Prantsuse Idavõitluste maaühing;

Prantsuse tööliste ja talupoegade sõjavigastatute Ühing;

Prantsuse Ühing Sõjast osavõtnute nädal;

Prantsuse sõjavigastatust ametnike, tööliste ja käsitööliste Ühing;

PÜHADE
KAUNEIM
KINK ON:

MOODNE KLEIDIRIIE,
COTTON SUKAD,
ELASTNE INTERLOKK
TRIKOOPESU, PESU-
PITSID JA PAELAD

A.-S. O. KILGASE

VABRIKU TOODETEST

A/s. Reinhold Tofer

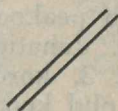
Tallinnas

Tööstus
MADARA 14

Ladu
V. POSTI 8

Igasugused villased riided

en gros

Rootsi kuninga Karl XII mälestussamba avamine Narvas 18. 10. 1936. a.

Eesti Iseseisvaks saamise järele algas ka Eesti ja Rootsi kultuuriline lähenemine. Selleks aitasid suuresti kaasa ajaloolised kokkupuuted ja mälestused „heast Rootsi ajast”. Seda lähenemist tähistas ka esimesena Rootsi-Eesti sõprusühingu ellukutsumine.

See Ühing asus otsekohe selgitama,

Ciamae'i järg.

Prantsuse pazifistlike endiste sõjast osavõtjate liiga;

Prantsuse Üldine sõjasvigastatute Ühing;

Prantsuse sõjavigaste, sõjaohvrite ja sõjast osavõtnute Ühingute maakoondis;

Prantsuse Üldine sõjast osavõtjate, tagasi ametisse tulnute ja sõjaohvrite raudteedelt ja asumaadelt Ühing;

Meemelimaa sõjavigaste liit;

Poola Vabariigi sõjainvaliidide Keskkühing;

Poola sõjapimedate Ühing;

Poola ukrainlaste invaliidide Ühing;

Rumeenia sõjavigaste ja invaliidide liit;

Tšehhoslovakkia sõjavigaste Ühing;

Tšehhoslovakkia sõjast mahajäänute, leskede ja vaeslaste Ühing;

Tšehhoslovakkia sõjavigaste ohvitseride Ühing;

Tšehhoslovakkia sõjapimedate Ühing;

Tšehhoslovakkia leegionäride Ühing;

Jugoslavia sõjavigaste Ühing;

Jugoslaavia sõja vabatahtlike Ühing.

millised on eriti märkimisväärsed nähted meie ühise ajaloo ajajärgust. Fikseeriti kaks üldtuntud momenti: 1) Tartu Ülikooli asutamine kuningas Gustav II. Adolfilt ja 2) Narva suurvõit kuningas Karl XII juhtimisel.

Rootsi-Eesti Ühingu liikme, Eesti suure sõbra ja aupeakonsuli J. Fagrause algatusel ja hoolet avati Tartus 1928. a. Gustav II Adolphi mälestussammas.

Mälestussamba püstitamine Kuningas Karl XII 1700. a. Narva lahingu suurvõidu tähistamiseks toimus 18. X 1936. a. Narva lahinguväljal.

Selle mälestussamba mõtte algatajaks tuleb pidada kindlasti au-konsul J. Fagraeus't.

Mälestussamba avamisest võtsid osa: Rootsi komitee esotsas krahv F. Bernadotte'ga ja prints Gustav Adolfiga ja kõrgete kindralitega, ning Soome Kaitseväe delegatsioon esotsas kindralmajor Heikinheimo'ga.

Narva lahingust osavõtjaid rootsi armee oli 10.500 meest, neist soomlasi 4400 või 41,8%, ning koos eestlastega moodustasid enam kui poole Rootsi väest.

Seega tuleb pidada seda mälestussammas ühiseks mälestusmärgiks.

Mälestusmärgiks on pronksist valatud lövi ja sammas on valmistatud rootsi graniidist. Alussamba kõrgus on 8,5 m ja sellel 2 m kõrgune lövi, kes vaatab Narva suunas.

Kaprali sõjaseik.

Vene keisri armee jefreitor Ivan Ivanovitš Karusov — sündinud Sikupillis ja ristitud Johanneseks, perekonnanimega Karusoo, — vaevalt oli maailmasõjast osavõtnud 5 kuud, ja olnud juba mõneski segasupis ning seikluses, aga selline olukord millesse ta nüüd sattus, tundus, pehmelt öeldes, — noh, natuke mitte meelepärasena. Isand jefreitor magas heinte all mingisuguse tallihoone lakas ja katsus järele mõelda, — kuidas oli see kõik võimalik. Vaevalt meetri kaugusel temast vaidlesid kaks saksa sõdurit, õues kuuldus sakslase allohvitseri kriiskamist ja laka teises otsas oli vähemalt paarkümmend sakslast, kes jorutasid laulda lõõtsapilli saatel.

„Jei bogu! ütles jefreitor endamisi: Nüüd peab vaiki olema kui hiir! see pole unenägu. Ma olen ju otse sula saksa sõdurite keskel.“

Vähehaaval algasid mõtted ta peas ringijooksma. Talle meenus, et ta oli olnud luuresalgas. Kiruti vihmasadu ja udu. Pime kui kotis. Ivan Karusov oli end

leidnud äkki päris üksi ja päris sassi läinud oma asupaiga suunas. Ta vantsis sinna ja tänna ja lõpuks leidis enese haisevast kraavist. Hambaid lõgistades tõusis sealt ja hetke ümberlonkimise järele, sattudes mingile tallihoonele, ülesroninud redelist ja heitnud lõhnavaisse kuivisse heinusse pikali — ainult hetkeks — mõtles ta, kuidas — isand jefreitor aimas väga õieti — see hetk oli veninud õige pikaks. Isand jefreitor oli, — teiste sõnadega, — maganud ligi öö ja päev.

Küllap need sakslased oskasid haukuda teisitigi.

Isand jefreitor mõistis iga sõna, sest enne sõtta kutset oli ta sõitnud saksa kaubalaevas viis aastat. Isand jefreitor pingutas mälu, kuidas ei suutnud ometi meele tuletada peal olevat vene relva.

Siiski oli vist parem kaduda asjata lärmi tõstmata.

Ta imestas õnne üle. Heinte all oli poolavatud laeluuk ja sealt kaela kangutades nägi ta all olevat poolpimedat tollakuuri, kus ei olnud ühtegi hinge.

Jõulu lauale

kuuluvad

Pilseni

&

Eksport Pilseni

ÖLLED

ning

kvaliteet karastavad joogid

ÖLLETEHAS

„LIVONIA“ LT

TARTUS

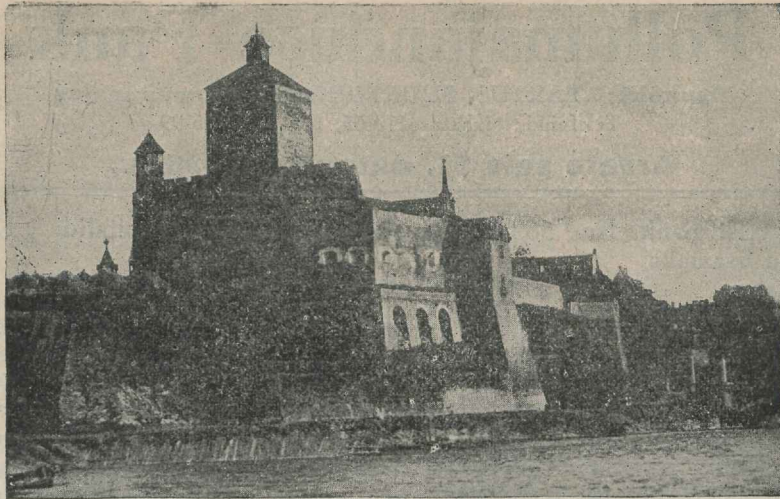
J. Lille

MESIKOOGID

ESIMENE EESTI
MESIKOOGITÖÖSTUS

J. LILL – Tartu

Narva Hermani kindlus.

Jefreitor poetas end sinna, kuid tegutsemise võimalus kadus, kuna ukse taga kuulis hääli — sõdurid olid tulemas kuuri. Ei olnud aega mõtelda — jefreitor hüppas nelja rattasele veovankrile, millesse õnneks oli heinu millegipärast visatud. Hea paik ei olnud, kuid ei olnud mahti kaaluda. Uks avati, mehed tulid käratsedes sisse — ja jefreitori juuksed tõusid püsti, sest jõuk haaras vankri aiasdest ja kiskus veoriista õue.

— Kui nüüd keegi kahmab heinu, siis ka mind haarab vanapagan! mõtles jefreitor.

Kellegile ei tulnud pähe heinu tõsta, vastupidiselt vankrile paigutati kolm heina palli lisaks, ja Ivan Karusov oli maetud nende alla. Hobused toodi, rakendati — ja siis algas sõit. Jefreitor lamas kummuli heina pallide hävitava raskuse all — ega niisugusel neetud veoriistal mõistagi olnud vedrusid, nii et Ivan Karusov sai tunda igat tõuget luudesse! Kui viimaks peatuti, oli jefreitor täis siniseid muhke ja just nagu tugevasti purjus. Hobusemeeste teele minekul jefreitor sai natukene kohendada asetust ja silmata ümbrust.

Oh, sa välk ja pauk! Ümberringi kihas meestest kui sipelgatest — oli üsna sakslaste kahuri patarei lähedal! Ivan Karusov üritas põgenemise lootust.

— Muidu see läheks, — kuid nälg tikub ligi! urises kangelane.

Ta jahmatas äkki liikumatuks, sest ohvitseri lähenes vankrile.

Asetage laud siia! käskis keegi ja paar

sõdurit kandsid laua esimeste rataste lähedale.

Jefreitor tundis viha tõusvat. Lauale laotati lina ja siis sõdurid algasid laduma sinna üht ja teist üsna isuäratavana nähtuvat kõhutäite materjali. Mahlakas lambakints pani vett jooksuma jefreitori suu ja nähes pudelit ühe tuntuima likööri, Ivan Karusov suutis vaevalt püsida omas nahas. Viimastena ilmusid lauale keeksid ja marmelaad. Aga vahepeal juhatus midagi, mis andis jefreitorile hea idee. Üks lauda katvaist sõdureist vahtis õelalt ringi ja kahmas sel ajal kimbu keeksi ja ajas taskusse ning samuti tegi tüki juustuga. Vaevalt oli sõdur läinud ringikäima, kui jefreitor sirutas käe ja kiiresti võttis vorstirõnga, pihutäie keeksi ja viimase juustu. Veidi hiljem tulid neli ohvitseri istudes laua ümber. Nad näisid igatsevat midagi ja hüüdsid sõdurid sinna.

— Kus on vorst ja juust ja miks keeksi on nii vähe? pingutas üks ohvitseridest.

— Härra kapten, mina panin need lauale!

— Donnervetter — aga neid nüüd ei ole siin! Küll ma teid tunnen!

Ja sellele järgnes terve uputus vängeid sõimusõnu. Ägeda ragina järele sõdurid kästi põrgu lennata, ja nad läksid teisepoole vankert. Millist naudingut see pakkus jefreitorile, kui mõlemad petised ägedasti teineteist vargaks sõimasid.

— Kuid mina ise nägin sind keeksi ja juustu võtvat! käratses üks.

Põllumajanduse Pank

Asukoht: TARTUS, SUURTURG Nr. 9, omas majas

Telefonid: juhatus 10-65, üld 50 ja 16-99

AKTIVA

Arvete seis 31. oktoobril 1936. a.

PASSIVA

Kassa ja j/arv. teist. pank. Kr.	583.172.68
Väärtpaberid ja osamaks	
teistes asutustes	139.842.69
Väärtused	145.41
Laenud	1.696.465.04
Riiklikud laenud	925.09
Korrespondendid: „Loro“	34.528.65
„Nostro“	7.665.74
Vallasvara	20.972.86
Kinnisvara	71.930.—
Ärikulud ja makstud %/0/0	57.575.66
Garantiide deebitorid . . .	27.908.66
Muud aktivad	27.832.71

Kr. 2.668.965.19

Osa- ja muud kapitalid . Kr.	142.796.26
Hoiusummad:	
tähtajal. Kr.	778.364.51
jooksvad „	1.295.403.88
	2.073.768.39
Vekslite rediskont	126.602.—
Võlad teistes krediitasut. „	105.649.52
Riikl. võlad Pikalaenu P. „	1.125.09
Korrespondendid: „Loro“	1.654.85
„Nostro“	51.984.76
Saadud %/0/0 ja komisjon „	128.300.35
Väljaantud garantiid . . .	27.908.66
Muud passivad	9.175.31

Kr. 2.668.965.19

Pank võtab raha ho'ule ajakohase %, annab hääde kindlustuste vastu takistuseta laenusid 6 — 7 %, müüb E. V. Riigikassa pantkirju, milledega võib soodsalt tasuda asunikkuude talude võlgu ja toimetab kõiki muid panga operatsioone. Korrespondendid kõigis tähtsamates keskkohades. Pank ostab ja müüb välisvaluutat. Põllumajanduse Pangaga opereerivad kõik põllumehed, põllumajanduslikud ühisused ja omavalitsusasutused. Panga juures E. O. ja Ü. A. Kindlustusselts „OMA“ agentuur. Juhatus.

KUNSTLISTE KEHALIIKMETE TÖÖSTUS KARL RENI

TARTUS, RIIA TÄN. 52. (Avatud 1920. a.)

**Arstidele, vigastatud sõjameestele ja teistele
vigastatud kehaliikmetega kodanikkudele tähelepanemiseks!**

Valmistame kõige uuema aja nõuetele vastavalt kunstilisi kehaliikmeid: kunstjalgu, käsi, tugiaparaate, selgrookõveruste ravitsemiseks tugikorsette, metallplatesid labajalgadele (Plattfüsse). Tööstuses tegutsevad eriteadlased, kes üle 18 aasta Peterburis kuulsa Schablögina kunstkehaliikmete ja arstiriistade vabrikus on töötanud. Meie valmistatud kehaliikmete eest täielik 3-aastane vastutus. Kehvamatele tellijatele ja invaliidide ühingu-
gutele hinnaalandus. Ühtlasi võtame teritamiseks kõiksugu arstiriistu ja juukselõikamise masinaid, habemenuge, kääre ja kõiksugu nikeldamise- ja poleerimistöid.

Hinnad väljaspool võistlust!

Märkus: Tallinnas, Uus Kalamaja t. Nr. 15-17 võtan tellimisi vastu iga päev kella 5-st kuni kella 7-ni õhtul. Teateid saab igal ajal Vigastatud Sõjameeste Ühingu Tallinna Osakonna Kingsepa tööstusest, Tallinnas, Nunne tn. Nr. 7.

Hiilides, võtsin mina, kuid tarvitseb näpistada oskusega. Miks inimeseloom võtsid kogu vorsti. Kõigepealt! Pimegi paneb nüüd tähele, et see on näpatud, kuid keeksist ei keegi saa...

Või mina olen võtnud vorsti! Sina häbemata intrigaan, miks kipud kõik süüd minu õlgadele veeretama...

Jefreitor Ivan Karusov naeris oma olematusse habemesse ja sõi täielikus rahus riidu põhjustavat vorsti, mille ta küll arvas olevat kahuriruuna lihast, sest sakslaste poolle ei olnud külluses sellist toitu nagu venelaste juures.

Ohvitserid lõpetasid söömaaja ja Ivan Karusov kuulis obersti ütlevat:

— Me oleme saanud kindla käsu: kõik patareid algavad tulistamist kell kümme. Kaheteistkümne ajal algame rünnakut: peame iga hinnaga lööma venelased teisepoole Düünat. Teadke selle juhtimist...

Jefreitor silmas käekella: see oli pool seitse. Aega oli veel küllalt, kuid milla saab võimalikuks vankrilt pääsemine! Või tahavad venelasi peksta teisepoole Düünat! Seal oligi jefreitori rügement...

Oberst rääkis edasi:

— Pappendick, tola niisugune, milleks tõite heinu kui neid ei malda anda hobutele? Minu ratsu on kui luukere Teie hoolimatust talitamisest! Viige see heinapall hobustele!

Pappendick, üks vastseist lauakatjaist tuli vankri juurde ja hakkas kangutama heinapalli selga. Isand jefreitor sai hullu idee: ta kobas tulitikud taskust ja just, kui Pappendick algas palliga minema, ta süütas põleva tikuga palli. Sõdur marssis pall seljas, tähelepanemata ohtu, mis tõusis suitsujoana seljast. Kuid äkki kuivad heinad lõid lõõmavale tulele. Oberst karjatas ehmatastusest.

— Mis neetud tembud sellel Pappendickil nüüd on! Tänaistel kummitustel pole lõppu!

Kõikide näod olid kiindunud tõeliselt imelikkude nägemusse: sõdurile, kes marsib kandamiga seljas! Ei veel Pappendick taibanud, kust suitsupilv tuli. Kuid siis, kui see talle selgus, läksid ta mõtted täiesti segi: selle asemel, et põlevat heinapalli kohe maha visata, seda seljas edasi kandes, tormas peatamatult jooksma. Kahurväelased ulusid rõõmust! ja tuikuv oberstki raksatas tagasihoidmatule naerule.

— Ristiinimene, heida kandam seljast maha! sai ta viimaks karjatada ja nüüd taipas Pappendick tõelisust.

Sama hetkel, kui kõikide silmad olid kiindunud Pappendick'ile ja tema heinapallile, kasutas ära jefreitor Ivan Karusov ja tormas vankrilt lähemate põõsaste varju.

Aga nüüd, vast jefreitorile päris tõsine töö algaski.

Sakslased asusid igalpool, samuti ei olnud Ivan Karusov küllaldaselt selgusel suunast. Ta poetas ennast kahuritulest purustatud küla varemetesse. Roomates pugest ta viljapuu aeda, pidi pörkama otse vahisõduri sülle, pidi heitma korraks limasesse ojasse, kus oli viis tolli vett ja konnakudet, peites end sinna alla ja kuuldes, kuidas ülemaal lauleti:

Hamburg ist ein schönes Städtchen.

Ist ja wohl!

Weil es an des Elbe liegt. Ist ja wohl!

Mitme maja taga algas lahtine jooksukraav, milline mõnel põhjusel näis jefreitori meelest ilma valdajateta ja tühjana. Seepärast ta hüppas sinna kraavi ja algas ettevaatlikult ja varjates edasi liikuma. Peagi muutus kraav kinniaetuks. Ivan Karusov kõhkles veidi, kuid astus siis pimedusse. Veidi rännanult ta sattus päris ebameeldivale üllatusele: keegi kiljus pimedusest: „Märgusõna!” Ivan Karusov tänas taevast nende viie aasta eest, mis ta oli sõitnud saksa laevadel: nüüd ta võis puhtalt vastata mehisele sakslasile tugevate sõnadega ja sõimata meest üsna hõlpsalt.

— Suu kinni! kiljus vahimees. Küll sind kõnest hamburglasena tunnen! Vaju edasi ja ruttu või muidu pistan sind püssitikuga!

Kui Ivan Karusov oleks olnud pravoslavnõi, siis oleks ta kindlasti paar tõsinult ristimärki ettelõõnud, nüüd ta leppis ainult tõsiasjaga, et mõnikord on häbemamatult õnne ja läks mööda sakslasest. Äkki ta oli päris lageda taeva all. Seda maaala, mis ta nüüd eespool peaaegu pimeduse katte all nägi, tundis ta varsti hästi. Okastraat aeda, murtuid puid, koobast koopa kõrval. Jefreitor roomas kiiresti üles kraavist, sest tal ei olnud enam soovi jätkata rännakut pikki mööda sakslaste liinile viivat jooksukraavi.

Pimedus tihenes nobedasti ja jefreitor roomas ja komberdas ettevaatlikult suunas, mis osutus õigeks. Vaikust katkestas vaid siin-seal üksik püssipauk, kuid just selline ilmselt õudne vaikus tundus hävingut ennustavalt. Sakslaste tulesalved ootasid vaid käsku...

KINDLUSTUSSELTS

„EESTI“

ASUT. 1907. A.

— Halt! wer da?

Need hästi madala häälega lausunud sõnad üllatasid ebameeldivalt jefreitorit. Oli ütleva üksik, kuskil koopas kõssitav valvur või oli ta ees sakslaste laskekraavi täis ägedaid mehi? Õnneks sakslane ei olnud seekord küsinud märgusõna ja meie jefreitor oli sunnitud jällegi tarvitama sama viisi ja kätas ägedasti:

Johan nüüd on põrgu, et ei saa õhtukõnnakulgi olla rahus! On sul muuseas tubakat?

— Ei — ja kui olekski, ei sulle siiski annaks, öökull niisuke! Miks roomad sääl sarnaselt — vähe, et oléksin sulle kuuli otsaette saatnud!

— Olin silmanud seal vasemal ühte venelast, võib olla vihmausse korjamas.

— Ära targuta... vihmausse... Vasakul? Äh, väheaja eest teiselt poolt lastigi meie ja laskekraavi peale ja see pärast on see peaaegu võimatu.

— Noh, võib olla minule vaid kujutles nii, ütles Ivan Karusov ja pööras roomates paremale.

— Ära mine liiga sinnapoole! sosistas sakslane. Siit pole täit seitmetkümmet meetrit venelasteni.

Ole vait! Küll mina ümbrust tunnen! vastas Ivan Karusov. Mul on seal kaevikus vähe maad edasi kolm toosi liha-konserve, millised võtsin ühelt langenud venelaselt. Ma võtan vaid need.

— Kuid leitnant just keelas minemast.

— Ära muretse! saad ühe konservi karbi omale, kui oled tasa...

— Noh olgu! Kuid mina ei vastuta, kui saad kuuli keresse...

Ei sul tulegi vastutada — ja sel korral saaksid kõik kolm konservi karbi omale.

— Et vaid...

— Ivan Karusovile oli nüüd suund kindel, kuid palju muud oli veel ebaselge. Seni oli tal uskumatult õnne, kuid nüüd. Ta venis edasi, sest ta tundis vastaspool olevat samasuguseid mehi, kes enne lasuvad ja siis vastu hüüavad märgusõna. Viivuks ta jäi ettetulnud kranaadi treht-risse lamama, pingutas võõrihma ja läks roomates edasi.

Vaikus! Tõesti — lähedal kõneldi venekeelt!

— Ja, viimaks see liha on saabunud! ütles üks — jefreitor tundis sõbra Paul'i hääle. Siis mina võtan ka Ivan Karusovi osa. Ei tema enam kunagi söö — ja tema

parema sõbrana hakkan ise tema iseõguslikuks pärijaks.

Vaju põrgu! urises Vanjka Kapustin. Endast mõistetavalt söön mina tema portsjoni!

— Ole vait, sa hull kapskoi! Mina söön selle.

Ivan Karusov roomas kärvesti ettepoole.

— Heidame liisku! lausus Paul.

— Heidame! vastas Vanjka Kapustin. Kas see on viie kopkane raha...

— Aha, mina võitsin!..

— Sina tegid pettust!

— Pettust? Arvad sina...

— Näpud eemale minu portsjonist! kähvatas Ivan Karusov ja tõusis püsti peaaegu meeste ees. Terviseid Saksa Vilult!..

Suur tänu... suur tänu... mõmises Paul. Ole lahke, sinu portsjon...

*

Sel ööl pommitasid sakslased venelaste tühje laskekraave, ja kui nad läksid rünnakule, algas Vene kahurvägi hirmsalt marutuld, mis lõpetas rünnaku kiirelt. Puhkusele lastud leitnant, värskest ülenatud leitnant Ivan Ivanovitsch Karusov istus vahepeal puhkusel Tallinnas ja jutustas selle loo kohvik „Lindenis“ sõber Jaanile, see jutustas Juhanile, tema jutustas Mihklile, see jutustas Adole, tema jutustas Eduardile, see jutustas Aleksile ja Aleks jutustas Jaanile, — kes ei enam tundnud selles oma algusjuttu ja jutustas selle värskest minule.

Ja mina panin selle paberile.

All Righte.

* * *

*Arm ainus südames elab,
Üksainus, milleta ei saa,
Üksainus laul me hinges kõlab—
See oled sa, me sünnimaa.*

*Vaid ühest süda tuksub soojalt,
Ta ihkeid suruda ei saa,
Ühtainust palume me Loojalt—
Su vabadust, me sünnimaa.*

*Jääd püsima ja rasked päevad
Ei teda kõigutada saa,
Truuks kuni rahvapojad jäävad
Su lipu ümber, sünnimaa.*

*Üksainus elu antud meile,
Oo, kodumaa, su oma ta.
See ihkab mehisele teele—
Su lipu alla, sünnimaa.*

*Ja kuigi ohvriks meie elu
Vast nõuab kodukaitse tee,
Kuid Eesti vabadus täis ilu
Jääd püsima me kalmule.*

J. Jaik.

Ajaloolisi andmeid invaliidide hoolekandest.

Nii kaua kui inimsugu on olnud maa-peal, nii kaua on olnud ka sõdu ja sama kaua on ka olnud invaliide. Ajalugu jutustab palju sõdadest ja need ulatuvad nii kaugemale, kui on ajaloo andmed. See juures ei leia meie varajasemaist ajaloo andmeist kusagilt vähematki invaliidide kohta. Oletatav on vast see, et neid ilma millegita, oma enda õnne hooleks jäeti elama, nii hästi-halvasti, kuis see, olude kohaselt kerjamise või juhuslike annetuste teel, võimalik oli. Selline invaliidide kohtlemine ei ole õudne ka meie päevil. Teame seda, kuis kõik Eesti invaliididki

olid Saksa okupatsiooni päevil ilma iga-suguse riikliku abita. Teame ka seda, et maailmasõja järele invaliidid Saksamaal riikliku toetuseta olid, kuna riigil siis selleks enam jõudu ja tagavaru ei jätkunud ja, sõjakaotuse läbi segastes oludes, erilist tahtmist ei olnud.

Vanust ajaloolisist andmeist on uuritud ka seda küsimust ja vähe leidub sealt invaliidide hoolekande kohta. Vannas Kreekas, igatahes, ei leidu ühtegi seadust sõjainvaliidide heaks. Alles Ateena türann, Peisistratos, pööris tähelepanu invaliididele. Tema andis välja määruse,

et invaliidid peavad riigi kulul ülalpeetama. Vana Rooma riigist teame, et sõjaveteraanidele, kellel oli veel töövõimet, annetati maad nende vaeva tasuks. Kuid pärisinvaliididest ei nimetata midagi. Alles keiser Augustus asutas kapitali, mille hoiused kasutati invaliidide saatusse pehmemendamiseks. Selle kapitali pidasid Rooma keisrid sellest peale üleval ja see andis invaliididele osa äraelamise vajadust. Kuid nende olukord ei olnud sugugi kadestatav.

Kui Rooma riik hävines rahvasterändamise keerises, siis loomulikult lõppes ka igasugune invaliididele antav abi. Neil segastel aegadel tuli invaliididel kas nälga või taudidesse surra, ilma, et keegi oleks neist hoolinud.

Prantsusmaal, kus ühiskonna elu, peale rahvasterändamise tormi, kõige esimesena korraldus, esimesed kuningad küll jagasid neid aidanud sõjapealikele maavalduseid palgaks teenistuse eest, kuid tavalised sõdurid ei lugenud neile ühtigi. Ainult Karl Suur, kelle isik mõneski asjas hiilgas üle kaasaegse keskaja, pööris tähelepanu pärisinvaliididele ja andis seaduse, mille järele kuningate poolt asutatud kloostrites ja kirikumõisates oli sundus anda varjupaika invaliididele. Kloostrile alluvana tema hingekirjas olevad ilmalikud vennad tavaliselt

kuningas Hendrik IV pööras enam tähelepanu invaliididele. Ta asutas tõelisi invaliidide hoolekande asutusi, püüdes tasuta tänuvõlga neile invaliididele, kes olid teda aidanud valitsusvõimule. Nende invaliididekodude keskkohaks oli Pariisis asuv pääpaik ja sellel olid osakonnad mujal. See invaliidide hoolekande Prantsusmaal seati võrdlemisi hääle järjele, nii et Hendrik IV. järglased jätkasid tema poolt algatatud asja. Niipea kui Ludvig XIII. tähele pani, et tähendatud seadustes hakkas valitsema liig suur kitsikus, loovutas Bicerte lossi invaliididekoduks. Lossis oli tehtud väga suuri parandusi ja kuningas kiitis heaks selleks rahamäärad, kuid asutus ei saanud veel valmis enne kuninga surma.

Alles tema järglasena, suur kuningas Ludvig XIV, rühkis väga kindlalt töösse invaliidide hüvanguks, kelle arv temaaegsete sõdade tagajärele kasvas. Ta ostis Pariisis, Seine kaldal suure maaala ja määras, et sinna ehitataks eriline invaliididekodu, õigem loss, mida veelgi tuntakse Invaliidide-Hotelli nime all ja miline oma algupärasel kujul on sama Prantsusmaa sõdade autegude suur ja pidulik muuseum. Kuningas tegi selle silmapaistva otsuse a. 1670., kuid ehitus ise sai valmis 4 aasta jooksul. Selle vaheaja jaoks kuningas varustas neile kodu Pa-

Meie õlled ja karastus-
joogid on leidnud kogu
Eestis üldise
poolehoidu!

A/S. A. LE COQ

pini linna Pommeri maale. Muuseas ta korraldas invaliidide hoolekande kogu riigis ajanõuete kohaselt. Rootsiasutati samuti 1700. lõpupoolel invaliidide hoolekandeaustusi Üpsalasse ja Venes Nikolai I. aastal 1831. korraldas invasiidide asunduse Hatsinasse, kuid sinna pääsesid vaid keiserliku kaardiväe endised sõdurid. Asutus oli korraldatud nii, et igale invaliidile anti maatükk tarviliste hoonetega nii, et neil oli elukoht ja nad said äraelamise oma tööga, seni kui nad suutsid. Invaliidide lesed said pidada oma valduses talu ja põldu harida kuni laste täisealiseks saamiseni ja need võimeliseks said peret toitma.

Kuid jätkame Prantsusmaal juhtunud arengu kirjeldamist, tuleme tagasi Lud-XIV. päevile. Tema ajal korralagedus tungis ka Prantsuse valitsusse ja tabas kõiki alasid, ja nii juhtus ka invaliidide hoolekande nähetega. Tema ajal suured aadlihärrad algasid saatma sõjainvaliididele loodud asutustesse vanu teenreid ja muid soosikuid, kes ei olnud kunagi püssirohtu näinud. Pärastpoole aga oli raske teha lõppu sellele ja kõigile muile halbtustele.

Õigem, alles Napoleon I seadis asjad korda. Ta korraldas Invaliididehotelli valitsuse koguni uuele alusele ja määras invaliidide hoolekande jaoks 6 miljonit franki eelarvega. Invaliidide asju ajama ta asetas erilise komitee, kuhu kuulus kõrgeid valitsuse ametnikke ja ohvitserid. Invaliididehotelli juhatajaks määrati kindral ja tema abilisteks muud ohvitserid. See Napoleoni loodud korraldus kestis kogu kuningriigi aja. Aastal 1822. invaliidide hoolekande sai alluvaks sõjamineisteriumi vastavale osakonnale.

Invaliididehotelli päigutatud sõjaskannatanud jagati eri järkudesse või klassidesse. Esimesse kuulusid sellased, kellel osa töövõimet alles. Need valvavad maja ja vara ja nende hooleks on ka valveteenistus ning teenriamet jne. Teise klassi kuuluvad need, kes täiesti töövõimetud. Nende jaoks on vastavad teenijad ja ravitsejad, ja neid koheldakse kui kunagi haigeid. Lõpuks ohvitserid kuuluvad oma klassi.

Muidu on kord sõjamehelik. Iga üksust juhatab ohvitser, kellele on abilisteks adjutant ja abiadjutant ning alloh-

vitserid. Neid kõiki nimetab Invaliididehotelli juhataja (kuberner). Üldse invaliidid elavad selles suurejoonelises kodus sõjamehe elu, selle muutusega, kuis nende olukord põhjustab.

Napoleoni poolt seatud alustel elu Invaliididehotellis jätkus kuni viimse aastasaja lõpupooleni. Siis parlament nümet otsustas sulgeda selle liigkalli asutuse (a. 1873), kuid parlament otsustas samal ajal, et invaliididele sellest peale maksetakse pension, mis kindlustab nen-

de äraelamise ja annab neile vabaduse elada seal, kus keegi soovib.

See kord on maksmas veel praegugi Prantsusmaal. Invaliididehotell on ikka omal kohal, kuid ainult natukene teisena muuseumina, milles sellest hoolimata veel on väike osakond väga raskesti haavatud invaliidide jaoks.

Prantsusmaal võib tähelepanna muuseas, et invaliide kasutatakse rohkesti riigiteenistuses. Eriti neile meeleldi antakse uksehoidja ja teenri ning õpilase kohti. Peaaegu kõikjal rahvuslikel mälestusmärkidel käies näeb teenritena-uksehoidjatena mehi, kelle rind on täis arvukaist mõnegi lahingu eest saadud aumärkidest, ja kes suhtuvad võõrastesse väga sõjameheliku täpsusega, ehkki iseteadvaina ja arvustuse kindlaina. Selline komme on levinud mujalgi Euroopas ja seega Inglismaal ning Saksaski näeb invaliide samasugustes, seega võrdlemisi kergetes ja meeldivates tegevustes. Teiselt poolt neid näeb ometigi ka tegevuses, mida keegi hääl meelel ei võta sooritada.

„Vapaus. Invaliidi” ja teistel ainetel
A. S.

G. SAKS

TARTUS

RIIA TÄN. 39

KÕNETR. 612

ASUTATUD 1907. a.

Vanem ja täielikum ortopeediline arsti- ja loomaarstiriistade tööstus Eestis

Valmistame otstarbekohaseid ja vastupidavaid protese, nagu: kunstjalgu, -käsi, tugiaparaate vigastele jalgadele, korsette selgrookõverduste ravimiseks, kubemerihamu, kehasidemeid jne. Tehniliselt hästi passiv töö.

MÄRKUS: Tallinnas võtame tellimisi vastu iga kuu esimesel esmaspäeval, Hasenjägeri korteris, Suur Roosikrantsi 2.

Aleksander Karja

GRAVEERIMIS-MEHAANIKA

JA

TEMPLI TÖÖSTUS

TALLINN, NIGULISTE 14. TELEF. 468-40

Juhtumus veskis.

Lookene Vabadussõja päevilt.

Jõulud 1918. a. olid möödas. Sai taganatud punase laviini eest, mis ähvardas lämmatada oma ülevõimuga Eesti väikese, tol ajal peaaegu ainult vabatahtlikest koosneva rahvaväe. Tehti ülejõu käivaid pingutusi, et selle laviini edasiveeremist tõkestada, iga osakene kodumaast sai vaenlasele loovutatud raskete heitluste järele.

Kuid juba jaanuaris 1919. a. tuli pööre. Ei olnud enam meie taganejad, vaid vaenlane taganes meie hooga pealetungi tagajärjel, vahest oli enne tõttamist ja tegemist, et tema kannul püsida.

Tollest vaenlase jälitamise ajajärgust on pärit ka see pisike vahejuhtumine, mida tahan jõulujutuna serveerida ajakirja „Invaliidi Jõulud“ lugejaskonnale.

Vaenlane taganes paaniliselt. Said tarvitusele võetud igasugused kättesaadavad liikumise abinõud, et kabuhirmus taganevale vaenlasele vähegi ligi jõuda. Kompaniid, kus tollal teenisin, ei võinud enam nimetada jalgväe kompaniiks, sest meeskond oli kõik paigutatud regedele ja jalakäijaid üldse ei olnud.

Hästi krõbedal külmal jaanuari õhtul jõudis meie kompanii A. alevikku. Luure andmetel oli A. alevikus koondatud taganeva vaenlase suurem väeosa moonavocriidiga; see kõik oli väga ahvatlevaks palaks, nii et rügemendi juhatus otsustas aleviku ühes vaenlastega äravõtta ümberpiiramisega, ning selleks koondati rügemendi osad pimeduse katte all vastavalt ümber aleviku.

Meie kompanii sai asukohaks vesiveski, missugune oli umbes kilomeetri kaugusel alevikust. Jõudnud veskisse, sai kompanii ülema poolt ka vastavad kompanii julgeoleku korraldused tehtud, ning meeskond võis rahulikult puhata väsimust möldri soojaks kōetud kodustes ruumides. Üldine rügemendi osade pealetung oli kindlaksmääratud järgneva hommiku koidikuks aga koidikuni vältavat aega kasutasid poisid ära, nii tarvis minevaks, puhkuseks. Möldri elutuba kui ka peretuba täitusid peagi magavate sõduritega, kelledel küllalt oli, kui said ennast väljasirutada sooja toa põrandal.

Üldine rahu valitses ümberringi väljas, — valvepostid hoolitsesid meeste julgeoleku eest ja peagi valitses ka möldri

ruumes rahu, — oli kuulda ainult magavate inimeste ühetoonilist hingamist.

Võis juba olla kesköö paiku, kui ootamatult vaibusin unest väljast kostva kuulipilduja ragina peale. Lasti õige läheda maa pealt ja kuulipilduja tuli oli suunatud otse veskihoone pihta. Veel alles unest ärganuna, ei jõudnud püstigi tõusta, kui purunes pea kohal seinal rippuv peegel ja seinale tekkis auk augu kõrvale tabavalt sihitud kuulipilduja tulest.

Kompanii ülema lühike käsklus ja kõik põrandal alles maganud meeskond hakkas roomates ukse poole liikuma. Kuna olime maganud tagumises puhtamas kambris, tuli hoonest väljapääsemiseks läbida ka peretuba, kus ka osa meestest alles maas lamasisid.

Vaene mölder, kellele see kõik ennenägematu oli, ei osanud hirnu pärast midagi peale hakata, tormas toas edasitagasi oma kahe alaealise lapsega, tahtes neid kusagile kuulirahe eest ära peita.

Ootamatult jõudis mölder hiilgavale mõttele, järsku tormas lastega peretoas asuva ilmatu suure leivaahju juurde, miline terve seinaga alla võttis, tõmbas ahju ukse lahti ja lükkas kaks karjuvat lapsukest külma leivaahju.

Kuid siis juhtus midagi jahmatama panevat, traagilist, kuid ühtlasi ka koomilist, mis mitmeks ajaks kompaniis kõneaineks oli.

Teiste kompanii rahvaväelaste seas oli ka keegi T., mees, kes püssikuuli ees korralikku aukartust tundis, ja kui vähegi võimalik, siis sellest kohast igati eemale katsus saada, kus nende kardetavate kuulidega tegemist oli.

Kuna veski kitsas uks ei võimaldanud suuremal hulgal meestel korraga välja roomata, tekkis ukse juures ummik, sest püsti tõusta ei olnud ikkagi veel tervisele kuigi kasulik, kuna hästisihitud kuulid tungisid järjest läbi seinaga.

Kuid siis ütlesid T. närvid ülesse: ainsa võimsa hüppega oli ta ülal ja küürutades tormas leivaahju juure. Juba oli selle uks temal avatud, ja enne, kui keegi suutis veel tema kavatsustest äru saada või teguviisi mõista, olid mõlemad möldri rabelevad ja karjuvad lapsed jalgupidi ahjust väljatõmmatud ning, ukse juures väljapääsu ootavate, meeste silme ees välkusid ainult ahju-pugeva T. jalad.

SUUR NAHAKAUBALADU

Naha-Produkt

TALLINN, Estonia pst. 13. Tel. 314-73

KAUPMEESTELE JA ÜHISUSTELE
kõige soodsam ostukoht: talla-, pinsoli-,
pasila-, kroom-, savrett- ja raagnahku, kõik-
sugu hobuseriistu ja riimu. Kalameeste ja
jahimeeste säärsaapaid — nahast ja kum-
mist. „Union“ vabrikute jalanõusid, vill-
saapaid, kummikingi, kalosse ja botikuid.

MÜÜK SUUREL JA VAIKSEL ARVUL

INGLIS
MAGASIN

H. GUTKIN

TALLINN

VIRU 4

TEL. 436-46

Kõik see juhtus ootamatult ainsa mo-
mendi jooksul, välkkiirelt, nii et kellelgi
ei jatkunud aega asja kohta õiget seisu-
kohta võtta, sest oli tarvis kiiresti välja-
pääseda, kuna lahingkära väljas oli hoo-
guvõtnud: juba väljapääsenud mehed olid
ahelikku tõmbunud ja algasid südilt vas-
tu tulistamist.

Viimaks oli kõik see meeskond väljas,
kompanii ülema energilised käsklused, ja
pilkases pimeduses olid meie mehed kõik
paisatud ahelikku laske suunas.

Arvatav vaenlane paistis õige ligidal
olevat, oli kuulda kõva käsklust, ja kõi-
ge imelikum, — sulaselges eesti keeles.

Tekkis väike kahtlus, et kas on ka
õiged vastased, ehk on tegemist eksitu-
sega? Kompanii ülema hüüde peale, et
kellega on tegemist, küsiti vastaspoolelt
sedasama. Ja siis selguski, suureks ülla-
tuseks, et meie arvatav vaenlane on üks
oma rügemendi osa, kes pidi asuma meist
paremal. Olid liikunud pimedas omale
määratud asukohta, kuid liiga vasakule
võtnud, ära eksinud, ja meie veski peale
välja tulnud. Parajasti oli ka veski juure
saabunud ratsakäskjalj sidemeks, olid
kuulnud selle saabumist ja veel jutukõ-
minatki; kui käskjalj valvepostiga vest-
les, siis avati lihtsalt enne asukoha kind-

lakstegemist veski pihta kaasasolevast
kuulipildujast tuli.

Noh, oli siis seda seletamist ja asjade
lahendamist. Kõige enne sai kohe kindlaks
tehtud, kas mõlemal poolel on ka kõik
mehed alles. Suureks heameeleks kõigile
selgus, et selle eksituse tõttu ei olnud
kannatanud keegi, ainult meie poolt oli
üks kaotus, — puudus nimelt T., aga
et ka tema saatus oli juba kõigil teada,
ei tundud tema pärast just suurt muret.

Kui asi juba likvideeritud, sai liigutud
tagasi veskisse, T. oli juba omast kuuli-
kindlast redupaigast välja roninud ja sei-
sis häbelikult peretoas. Oli seda nõõka-
mist ja nokkimist hommikuni, sest uni oli
nagu käega pühitud, magajaid enam ei
leidunud.

Hommikul algas üldine pealetung. A.
alevik langes kerge vaevaga meie kätte
kuna taganev vaenlane ei suutnud ikkagi
meie võidukatele vägedele vastupanu or-
ganiseerida, sest selleks ei antud temale
kuidagi aega.

Järgmisel päeval oli ka T. kompaniist
kadunud, pärast poole oli teda liikumas
näha rügemendi moonavooris, mässugune
teenistus temale küll vist konti mööda
oli. Ja õige ka: sest üks kärnane lammas
võib terve karja ärarikkuda. Ats.

Võrratu aksionäär.

(Romaanist „Isade maa“)

August Gallit.

Ühel päeval saabus kompaniisse uus mees, tal olid pigimustad säbrused juuksed, kongus nina, suured tulised silmad ning ta punane, otsekui tursunud suu oli alati naerul. Oli uudishimulik, sõbralik, vadistas lakkamatult rääkida, oli rahvuselt juut ning ta nimi oli Boruh Schois. Lahingute vaheaegadel oli asendamatu seltsimees, lõbus, temperamendikas, vastutulelik, kuid kuulipilduja või kahuri töötama hakates, tõmbus see väike, kõhetu keha värisedes kokku, mustad silmad täitusid valdava hirmuga, suu hakkas närviliselt tõmblema, ning mees polnud enam millekski kõlbulik. Rünnaikul viskas relva kohe põõsasse ja kuigi jooksis ahelikuga kaasa, siis vaid kätega vehkides ja kummaliselt karjudes ja huludes. Enamasti langes ta mõne mätta või kivi juure jõuetult kokku, väike, kõhetu keha tõmbles konvulsiivsetes krampides, nagu tihedalt vastu maad, ning siis ei suutnud teda ükski vägi sealt üles tõmmata. Ja ometi tahtis ta ise olla kangelane, väärne teistele sõduritele, kuid hirm haaras teda ikka otsekui palavik ja ta oli võimetu selle vastu võitlema.

Lühikese aja jooksul oli ta teeninud juba mitmes väeosas, kuid vaatamata oma sõbralikule iseloomule katsuti temast kiiresti vabaneda. Lõõgikompaniisse sattus ta aga erilistel põhjustel. Oli teeninud rügemendi patareis, kuid seal polnud tal tema enese jutu järele kuigi sõbralikku läbisaamist otsekoheste ülematega. Patarei ülem Meos Falkenberg, kes eraldu oli olnud õpetaja, ei raatsinud ka sõjas oma pedagoogilisi kalduvusi enesele jätta. Sellepärast pidas ta lahingute vaheaegadel meestele igasuguseid loenguid, õpetas fortifikatsiooni tarkust, kahuri mehhanismi üksikasju, mürskude tugevust. Et kontrollida meeste teadmisi, asetask nad kahurite juurde ritta ja esitas küsimusi:

„Boruh Schois,“ ütles leitnant, „millega määratakse kahuri lukku, et hoida teda roostest?“

„Tõepoolest,“ lausus juut huvitatult, „millega määratakse kahuri lukku?“

„Sa pole siis sellest midagi kuulnud“ imestas patareiülem.

„Ausõna! Mitte kõigevähematki, härra leitnant!“ ütles Boruh Schois lapseliku imestusega.

„Siis kuula ning jäägu see sulle igaveseks meele,“ ütles Falkenberg tähtsalt ja õpetlikult. „Kahuri lukku määratakse glitseriiniga, pea meeles: — glitseriin!“

„Blitsegriin!“ kordas juut, kogu oma sisemise pingega asja juures olles.

„Loll!“ hüüdis leitnant kärsitult. „Mitte blitsegriin, vaid glitseriin, see sõna pole mitte raske hääldada. Ja nüüd kor-da: „millega määratakse kahuri lukku?“

„Blitsegriiniga, härra leitnant!“ lausus Boruh Schois selgelt ja sõjamehelikult.

Kuidas ka ei püüdnud härra patareiülem rakendada oma pedagoogilisi teadmisi ja kogemusi, see kummaline sõna pööris juudi suus ometi viltu. Siis vihas-tas leitnant ja kutsus veltveebli.

„Kuule Reinoja,“ ütles ta närviliselt, „sa hoolitsed selle eest, et Boruh Schois hääldaks homseks seda sõna! ja häda teile mõlemaile, kui ma ei saa õiget vastust!“

Algas otse pingutav ja närvesööv tuupimine, kus veltveebel Reinoja lausus sõnad ette ja Boruh Schois pidi neid kordama. Setu väike elamu oli täis kummalisi hääletsusi ja karjatusi, laud seisis kesk tuba ning pingil istusid mehed kõrvuti, veltveebel Reinoja ning Boruh Schois.

Veltveebel oli vana, kannatlik ja heasüdamlik mees, kes oli läbi teinud Maa-ilmasõja, revolutsiooni ja Vene kodusõja, ta oli näinud inimesi ja olukordi ning miski asi ei suutnud teda roopast välja lüüa, nüüd hakkas ta närvitsema, punetus lõi kõrvadesse, valgus siit lõuapäradesse, jooksis siit kiirelt otsekui viirudena põskedesse ning hetke järele punetas ja lõõmas kogu lai nagu vihas ja tules.

„Glitseriin, kurat võtaks sind maita!“ karjus ta rusikaga lauale tagudes ning ta suured, põõsalised vurrud ja kulmud tõusid kurjakuulutavalt püsti.

„Blitsegriin!“ hüüdis juut vastu, sää-rane vabisev, õnnetu, näost kahvatu, vajudes otsekui paberileht lauale.

Veltveebel hüppas pingilt, ent katsus end taltsutada, istus juudi kõrvale ning hakkas sõna silpide kaupa veerima:

„Gli-,“ ütles ta lootusetu rahuga.

„Gli-,“ kordas Boruh Schois selgesti.

„-tse-,“ ütles veltveebel.

„-tse-,“ ütles ka juut.

A S. „Eestisiid“

VABRIKU LAOD:

Tallinn, Viru t. 5, tel. 447-87

Tallinn, Viru t. 14, tel. 443-97

Tallinn, Laadaplats 70

Tartu, Poe t. 2, tel. 10-17

Narva, Peetri plats 1

Viljandi, Tartu tän. 1, tel. 30

Petseri, Turuplats 17, tel. 1-19

MOODSAD RIIDED

siidi ja puuvillased, lõim.

Müük en gros,

RESTID JA KUPONGID.

„riin“.

„riin“.

„Glitseriin,“ lausus nüüd veltveebel tervet sõna, igat silpi rõhutades.

„Blitsegriin,“ kordas Boruh Schois samase rõhuga.

Laud lendas äkki toa nurka, mõlemad mehed hüppasid püsti, üks taltsutamata vihast, teine hirmust ja ehmatuses. Jäid jöllitades üksteisele otsa vaatama, sõnatud, sünged, meeleheitel. Üks suur, tugev ja laiaõlaline, vurrud ja kulnud kui vihasel kalkunil saba laiali, teine väike, värisev ja hädine, kahvatades näost valgeks, pöörlevad silmad. Seisid nõnda liukmatult mõni hetk, siis küsis äkki Boruh Schois:

„Härra veltveebel, kas tohin ka mina midagi küsida?“

„Küsi!“ ütles veltveebel süngelt.

„Ma tahtsin küsida härra veltveebilt, kas on siin sõda või on siin universiteet? Kui on siin sõda, siis milleks see inimest tappev tuupimine, kui on aga siin universiteet, siis milleks need kahurid seal väljas?“

Veltveebel jäi ammuli suuga juudi otsa vaatama.

„Siin on sõda ja universiteet kokku, sa neetud idiot!“

ütles ta siis vihaseks. „Ja siin on ka luude ning kontide hirmus murdmine, kui teisi ei saa, pea seda meeles. Ja nüüd istud sa siin kogu päeva, kogu nädala, kogu aasta, aga see sõna peab su pähe jääma otsekui Jehoova nimi.“

Ta kirjutas selgelt ja kaligraafiliselt valgele paberilehele sõna glitseriin, viskas selle juudi ette ning väljus vihaseks ust paugutades.

„Naljakas,“ ütles Boruh Schois sõduritele, „miks määratakse kahuri lukku just säärase kummalise ainega? Miks ei võeta selleks vaseliini, petroli, bensiini? Miks peab see olema just blitse...“

Heitis lootusetult käega, hakkas tuupima, valge leht kui lahendamatu raske probleem laual, õppis pingutades, hoolikalt kogu oma jõu ja innuga. Higipisarad tulid otsaesisele, punakas suu käis lakkamatus mõminas. Ei, Boruh Schois saab jagu sellest sõnast, ta õpib seda nõnda pähe, et ükski vägi ei kisu teda enam sealt välja. Ja muidugi, seda ülevat rõõmu teeb ta oma leitnandile ja härra veltveebile.

Möödus tund, teine, kolmas. Veltveebel astus tuppa ning heitis põgusa, põlgliku pilgu Boruh Schois'ile.

„Noh, on siis nüüd see asi selge?“ küsis ta.

„Ja muidugi on see asi selge,“ ütles juut rõõmsalt. „See asi on juba ammust ajast selge. Oi, kui lihtne see on! Härra veltveebel, pange tähele: glitseriin, kas häälendan ma nüüd üsna õieti: glitseriin? Mis on lihtsamat, selgemat ja tühisemat? Võime kohe minna härra patareiuülemajuurde, sest ma ei taha säärast häbi homseni oma hingel kanda!“

Nad läksid leitnandi juurde, jäid ta ette seisma ning veltveebel ütles:

„Nüüd ta teab!“

Juut naeratas, vaatas häbelikult ülemusele otsa ja ütles põlglikult:

„Ja muidugi tean, säärane lihtne ja harilik sõna, seda oskab häälendada iga laps!“

„Siis ütle!“ käskis leitnant Falkenberg.

Äkki kahvatus juut, kõik sõnad voolasid korruga suhu, kuhjusid kui paisu ette, hakkasid robinal ja segamini suust välja tikkuma, läksid ägedas kiirus segi. Ning pärast isesugust kraaksuvat mõminat, kuulis juut isegi ehmudes, et terve lausest kostus vaid üks sõna ja see oli: Blitsegriin!

Veel samal päeval saadeti Boruh Schois rügemendi ülema käsutusse kui äärmiselt arenematu ja kaassõdureid halvasti mõjutav isik. Ning siit jõudis ta kolmandasse rivikompaniisse.

Oli muidugi juhus, et juba mõne tunni pärast paisati Boruh Schois lahingusse.

Et aga valmimas midagi tõsist ja hädaohtlikku, seda taipas juut kohe kompaniisse saabudes. Mehed olid kuidagi kinnised, sõnatud, nagu kaotanud igasuguse huvi kaassõdurite ja ümbruse vastu. Nende pilgud olid pööratud otsekui sissepoole, nägudel mängles eriline tõsidus ja kannatus, nende jutt oli lühike ja katkendline. Kuigi naerdi endiselt, kuid see naer oli lühike ja kõlatu ning tihti vaibus enne, kui sai tulla üle huulte. Ainult mõned üksikud sõdurid istusid gruppina, puskari pudel käis käest kätte, kuid joodi väikeste sõõmudega, otsekui samuti viisakuse pärast mekutasid. Joodi kaua, kuid pudel tühjaks ei saanud. Ning säärase eriti lahingu-eelset vaikust, mida mõistab ja tajub vaid sõdur ise, on Boruh Schois näinud juba enne. Ta hakkas närvitsema, küsitles, päris, jooksis ühe juurest teise juurde, kuid talle vaadati otsa rahulikude, tõsiste pilkudega ning öeldi lahingust midagi teadvat.

Juut rahuneski vähe, ent siis äkki kostsid käsklused, mehed hüppasid äkki püsti, moodustasid kiiresti aheliku ning see hakkas võnkudes ja vingerdades edasi rühkima.

Teisel pool mäekülge, mis oli kasvanud hõreda lepestikuga, asus rünnatav küla, sealt kostus juba kuulipildujate vihane haukumine. Üksik kahurikuul lendas vingudes üle oru ning langes kaugemale sohu, seal lõhkedes hirmsa müri-naga.

Boruh Schois ei teadnud ega taibanud enam midagi, see kõik oli tulnud nii ruttu ja ootamatult. Nägi otsekui eemalt end jooksvat mööda mäekülge ülespoole, kuulis oma võikat ja metsikut kisen-damist. Ta vaid jooksis kui tuulehoost haaratud, relv käes, sellega vehkides ja vibutades. Nii oli ta jõudnud teistest ette, teisi nägematagi. Ning alles nüüd hingeldades, märkas ta relva oma käes, see tundus talle üleliigse ballastina, heitis kõrvale. Üldises püsside, kuulipildujate ja kahurite mürtsumises, oli ta ajju visatud kui tuli, see kõrvetas ja valutas, jooksis mööda sooni ja luid üle kogu keha laiali ning väike organism

hüples konvulsiivselt kui üleskeerat lo-gisev mehanism.

„Hurraa, edasi!” kuulis ta võimsat hüü-du kui kusagilt kaugelt.

Tahtis temagi karjuda, kogu hirmu ja jubeduse ainsama prahvatusena välja sü-litada, ent samal hetkel langes ta raba-tuna, ta jalad niideti otsekui vikatiga alt. Jäi liikumatult lebama, mõistus tu-menes. Punaste viirudena jooksid viker-kaarilised kiired rõngana kokku, tiirle-sid ta silmade ees, et mõni hetk hiljem uuesti granaadina lõhkeda, kildudeks re-benedes ja uuesti pikkamööda koguneda keerlevaks, hüplevaks rõngaks. Möödus vist mõni aeg, ahelik oli kaugenedes jõudnud rünnatavasse külla, siis kuulis äkki Boruh Schois oma oigamist. See tuli nagu kusagilt eemalt. Hakkas nagu mi-dagi selguma.

„Haavatud, surmavalt haavatud!” — oli esimene mõte, mis läbistas aju.

Katsus liigutada hüvakut kätt ning tõmbas peoga üle näo. Käsi sai märjaks nagu oleks kastetud vette. Avas kart-likult silmad — ei, see polnud veri!

Hakkas alles nüüd karjuma:

„Sanitaar, sanitaar!”

Keegi ei vastanud, hää kustus kuuli-pilduja raginasse. Ning Boruh Schois, kartes verest tühjaks jooksta, jäi liiku-matult lamama, jättes mõttes jumalaga maailma, kahvatu nägu vastu säravat tae-vast. Ning jälgides kui kõrvalt oma mõt-teid, imestas isegi, kuidas ei tundud hir-mu ei lahingu, ega surma ees. Oli vaid suur rahuldus, valdav õnn, — ta oli ometi täitnud oma ülesande, mida temalt nii valjult ja järeljätmatult nõuti.

Ning kui ta uuesti avas silmad, seisis mehed askeldades ta ümber, patsutasid talle sõbralikult õlale ning keegi nime-

tas teda vist koguni vahvaks juudiks. Ta ajas end sirgu, tundis valu.

„Olen haavatud, surmavalt haavatud,” ütles ta hädiselt ning katsus naeratada.

„Pole suuremat häda,” lohutasi medhed. „Kuul on läbistanud ainult vasakkäe lihaseid!”

„Vasakkäe lihaseid?” ei uskunud Boruh Schois. „Aga mispärast valutab süda? Mispärast tuikavad mu kopsud? Mispärast ei jõua ma seista?”

„Väike verekaotus ja tühine haav,” seletas sanitaar tähtsalt.

„Tõesti? Ja see pole kardetav?” küsis Schois ebausklikult.

„Oi, ja mina ei teadnud, et üks haav võib nõnda valutada! Küllap pole see käsi üksi, küllap on ka sisemisi rikked ja põrutusi. Kuid Schois kannatab need valud. Schois on valmis isegi surema, kui seda on tarvis üldiseks kasuks. Ehk kas olen ma arg, kas olen ma lahingväljalt põgenenud?”

„Oled üsna tubli mees,” lausuti talle. „Jooksid kui pöörane otse vaenlase kuulipilduja otsa.”

„Tõesti?” imestas Boruh Schois. „Ma jooksin otse kuulipilduja otsa. Siis olen ma kangelane?”

Mõte, et temast oli saanud kangelane, jäi nüüd pidevalt ta peajju. See mõte oli uudne ja kummaline, sellega tuli alles harjuda. See tõstis teda nii kõrgele, et kui Boruh Schois tahtis ise end vaadata, siis hakkas pea pöörutama — nii kõrgei seisis väike kartlik juut Schois enese arvates.

Isegi siis veel, kui ta istus juba ühes teiste haavatutega rongis, ei andnud see mõte talle rahu. Tõepoolest, Boruh Schois oli kangelane, temagi oli valanud oma kallist verd selle maa ja ta vabaduse eest. Ja muidugi, aga kui lugu nõnda, siis oli ka temal nüüd kodumaa? Kodumaa! rõhutas Boruh Schois igat silpi. Teiste sõnadega, temast oli saanud selle maa aktsionäär, selle maa üks mõtteline osa pidi siis tema oma olema?

Rong tormas läbi pimedas, suvise öö, sädemete kiirgav lohe lookles mööda rongi külge, saba kadudes kusagile kaugele.

Boruh Schois litsus silmad vastu ruutu ning vaatas ahnelt välja, vaatas tumedaid metsi, vaatas raudteed — üks mõtteline osa kogu sellest oli ju nüüd ka Boruh Schois'i oma?

„Imelik ja tajumata on sõda,” ütles ta äkki enese kõrval lebavale hoigavale sõdurile. „Lähed sinna jubeduse ja hirmuga, viimne kui lihas ja verelible karjub lakkamatus kisenduses selle vastu, viimne kui juuksekarvgi protesteerib ägedalt lahingu vastu, kuid kui oled sellest mõllust läbi käinud ning saanud omale haava kerre, sõidad rindelt tagasi säärase rahu ja õnnega, nagu kannaksid taskus äkki määratumaid varandusi. Oled kangelane, isamaalane, sul on äkki kodu ja kodumaa?”

„Kodu ja kodumaa,” kordas haavatud sõdur kõhides. Kuul oli läbistanud ta kopsu, oli nagu auk lõõtsas, rääkis raskelt ja hingeldades.

„Paraned ja saadetakse uuesti tagasi,” ütles ta, raskelt kõhides.

Boruh Schois hüppas äkki oma asemelt. „Mida räägid sa?” küsis ta väriseva häälega ning jäi ülevas põnevuses ootama otsekui kohtu otsust.

„Saadetakse uuesti tagasi,” kordas haavatud sõdur vaevaliselt.

„Ei! ei!” hüüdis Boruh Schois otsekui palavikus.

Ent siis tõmbas ta end kokku, muutus nii väikeseks ja haletsemisväärseks. Ei mitte enam sinna tagasi, mitte tagasi! karjus ta eneses. Oli siis kõigest sellest veel vähe?

Ja uuesti litsus ta näo vastu ruutu ning vaatas suvisesse õhe.

Tähendab, temast ei saa nende metsade ja raudteede aktsionäär? Temalt nõutakse liig suurt ja kallist hinda! Kahju, tuline kahju, Boruh Schois jääb ka edaspidi kodumaata!

Ning kurvalt ohatas jäi ta rahulikuks, paeluv uni tuli soojade voogudena, jäid kõrvu kauaks kõmisema vaid rongi rataste monotoonne mürin, nende rataste ja roopade, mille aktsiad oli nii käega katsutavalt lähedal, kuid haihtusid nüüd tuules laiali.

Vigastatud Sõjameeste Ühingu Tallinna Osakond

RÄTSEPA TÖÖKODA

NUNNE T. Nr. 7. TELEF. 470-59

Valmistatakse igasuguseid era- ja vormirildeid.

KINGSEPA TÖÖKODA

NUNNE T. Nr. 7. TELEF. 470-57

Igasuguste jalanõude valmistamine ja parandus.

Seaduste ja määruste nimekiri invaliidide kohta.

1. Ajutine veneaegsete pensionäride toetamise seadus ja selle muutmise seadused: „R.T.” nr. 77/78 — 1920. a.; nr. 99/100 — 1920. a.; nr. 26 — 1923. a.; nr. 143 — 1924. a. ja nr. 94 — 1928. a.
2. Hoolekande seadus — „R.T.” nr. 120 — 1926. a. ja nr. 43 ja 55 — 1935. a.
3. Pensioni seadus (Uus riigi- ja oma-valitsuse teenijate ja teiste pensioni õigusliste) „R.T.” nr. 76 — 1936. a.
4. Valla isikumaksuseadus — „R.T.” nr. 50 — 1936. a.
5. Alevi isikumaksu seadus — „R.T.” nr. 50 — 1936. a.
6. Linna kogukonnamaksu seadus — „R.T.” nr. 50 — 1936. a.
7. Tulumaksu seadus — „R.T.” nr. 63/64 — 1920. a.; nr. 149 — 1924. a.; nr. 27 — 1935. a.; nr. 78 — 1922. a. ning nr. 15 — 21. II. 1936. a.
8. Vabadussõja invaliidide laste soodustamise seadus — „R.T.” nr. 105 — 1934. a.
9. Raadioringhäälingu kasutamise määrus — „R.T.” nr. 54 — 1935. a.; nr. 24 — 1930. a.; nr. 61 — 1934. a. ja nr. 78 — 1936. a.
10. Invaliidide sõidu määrused (raudteel) „R.T.” nr. 69 ja 98 — 1921. a.
11. Tariifi nõukogu otsus 13. IX. 1935. a. eriveotariifi nr. 170 (Vabadussõja invaliidide veoks) maksmapanemise kohta — „R.T.” nr. 79 — 1935. a. ja „R.T.” nr. 32 — 1936. a.
12. Sõdurite maa asjus Ajutise Valitsuse määrus — „R.T.” nr. 9 — 1918. a.
13. Autasumaa tarvitamise seadus „R.T.” nr. 199/200 — 1925. a.
14. Määrus tasuta maasaamise kohta autasuks sõduritele — „R.T.” nr. 79/80 — 1920. a.
15. Määrus tasuta maasaamise kohta autasuks sõduritele... muutmise määrus — „R.T.” nr. 30 — 1931. a.
16. Autasumaa tarvitamise seaduse muutmise ja täiendamise seadus — „R.T.” nr. 27 — 1934. a.
17. Määrus Vabadussõja invaliidide järelravitsuse korra kohta — „R.T.” nr. 55 — 1922. a.
18. Määrus ilmasõja invaliidide järelravitsuse korra kohta — „R.T.” nr. 144 — 1924. a.
19. Määrus Kindr. Laidoneri nimealise invaliidide kapitali kohta — „R.T.” nr. 15 — 1921. a. ja nr. 17 — 1929. a.
20. T-Hoolekandeministeer. korraldus toetuse väljaandmise kohta Vigastatud Sõjameeste Ühingu toetamiseks piirituse tšekkide pealt võetavast ühemargalisest maksust — „R.T.” nr. 97/98 — 1923. a.
21. Töö- ja Hoolekandeministeeriumi ringkiri kõigile Valitsus- ja Omavalitsusasutustele — „R.T.” nr. 75/76 — 1920. a. (teenistusekohtade asjus).
22. Nimestikud haiguste ja kehaliste puuduste kohta, mis rahvaväelasele õiguse annavad pensioni saada. — „R.T.” nr. 43/44 — 1920. a.
23. Haiguste ja kehaliste vigade nimekiri, mis sõjaväeteenistusest kas täiesti vabastavad või rivitu teenistusse määravad — „R.T.” nr. 97/98 — 1919. a.
24. Käsitusereeglid, mille järele ära määrata tööjõunõrgenemist või täielist kaotust kehaliste vigastuste tagajärjel, mis saadud õnnetute juhtumiste läbi. — „R.T.” nr. 87/88 — 1924. a.
25. Vabaduse Risti Kavaleride soodustamise seadus — „R.T.” nr. 19 ja 39 — 1933. a. ja nr. 19 — 1935. a.
26. Kaitseväelaste pensioniseadus — „R.T.” nr. 97 — 1. detsembr. 1936. a.

1936. a. surnud pärisliikmeid :

1. Arnold Luik	—	surnud	1935. a.
2. Gustav Selge	—	„	1936. a.
3. Johannes Tomasberg	—	„	4. mail 1936. a.
4. Karl Paltmann	—	„	15. mail 1936. a.
5. Kristjan Preimann	—	„	19. mail 1936. a.
6. Ernst Nuut	—	„	25. juunil 1936. a.
7. Karl Palli	—	„	13. augustil 1936. a.
8. August Siik	—	„	12. juunil 1936. a.
9. Andres Jaakson	—	„	1936. a.
10. Johan Paavel	—	„	15. oktoobril 1936. a.
11. Peeter Pärtel	—	„	5. novembril 1936. a.
12. Johannes Ivanson	—	„	juunis 1936. a.

Neid mälestab Vigastatud Sõjameeste Ühingu Tallinna Osakonna juhatus.

Vastutav toimetaja: Theodor Kõrvne.

Tegevtoimetaja: Aleksander Seeberg.

Väljaandja: Vigast. Sõjam. Ühingu Tallinna Osakond. Tatari tän. 3.

Trükikoda „Estotrükk” Tallinn, S. Karja 8. 1936. a.

Kleidi- või mantliriie,
ülikonna- või palituriie

A.-S. TEKLA^{'ST}

on igale meeldivaks jõuluringiks

A.-S. TEKLA riidekauplused:

Tallinn, Suur Karja 15

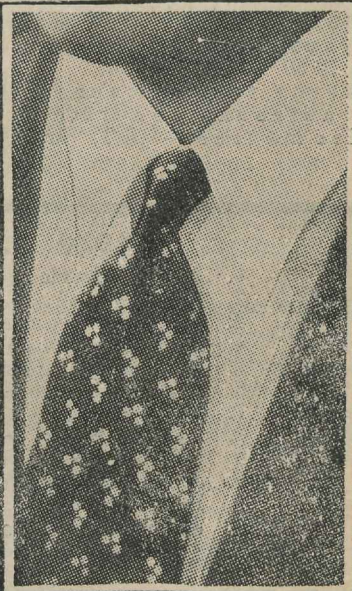
Tallinn, Pärnu mnt. 6

Härradele

KAABUSID,
KAELASIDEMEID,
TRIIKSÄRKE,
TRIKOOPESU,
KINDAID,
SOKKE,

JALUTUSKEPPE JNE. SOOVITAB

M. VENNAD LEPP
TARTUS, KAUBAHOOV 2 JA 3

Ü. K. EESTI RAHVAPANK

TALLINN, S. KARJA 19

TELEFON 425-55

TOIMETAB KÕIKI PANGA OPERATSIOONE NII
LIIKMETEGA KUI KA VÕORASTEGA.

OSTAB JA MÜÜB VÄLISRAHA JA IGASUGU-
SEID KINDLAPROTSENDILISI VÄÄRTPABEREID.

JUHATUS.

Tarvitage

Kõrge kvaliteedilisi hinnaväärseid

°/ü Põhjala

kalosse ja botikuid

H/936
Invaliid

39
5028

Narva Linaketramise Manufaktuuri Ühisus

KONTOR: TALLINN, PÄRNU MNT. 11

Ilmusid uemates mustrites:
voodiesised vaibad, suured põrandavaibad, põrandariie jne.

Valmistab parimast kodumaa linast:

käterätikuriiet, pleegitud ja pleekimata
lauapesuriiet, " " "
voodipesuriiet, " " "
presendiriiet, vihmakindlalt immutatud
mantliriiet, kleidiriiet käsitööriiet, voodirivaheriiet, madratsiriiet, sadulsepaniiti, traadi-lõnga, heegeldamisniiti, sidumisnööri, kotte linast ja dshuudist.

Saadaval
igast saapakauplusest

Ainuesindaja Eestis:

Emil Kumenius

Tallinn, Lai tän. 9 Telefon 437-46

Soovitan laost ja eritellimisel:

Rootsi mööbli, autopolstri, raamatukõitmise- ja saapanahka

